

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jasna Herman

**Vrzel med zaznано in izmerjeno inflacijo
po prevzemu evra**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jasna Herman

Mentor: red. prof. dr. Borut Marko Lah

**Vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo
po prevzemu evra**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Najprej bi se rada zahvalila staršem, ki sta mi šolanje sploh omogočila, me podpirala in spodbujala. Za vso pomoč v času študija bi se rada zahvalila Tjaši in Sebastianu, ki sta me s svojim širokim spektrom znanja vedno znova in znova rešila iz zagate. Za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela pa se zahvaljujem svojemu mentorju dr. Borutu Marku Lahu.

Vrzel med zaznано in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra

Z diplomskim delom sem postavila teoretično in empirično osnovo za obravnavanje in merjenje zaznane inflacije po prevzemu evra. Anketa, ki sem jo opravila, je pokazala, da so potrošniki zaradi prevzema evra zaznavali višjo rast cen, kot je bila znana po uradnih podatkih. To kaže, da je tudi v Sloveniji, kot v drugih obravnavanih državah, po prevzemu evra nastala vrzel med zaznано in izmerjeno inflacijo. Z raziskavo sem preverila še, kako na zaznavanje sprememb cen vplivajo nekateri izmed teoretično obravnavanih dejavnikov, vendar sem lahko potrdila samo vpliv izobrazbe. Povezanosti preračunavanja cen v tolarje, pričakovanj v povezavi z evrom, odnosa do evra pred prevzemom, starosti in izobrazbe z zaznано inflacijo rezultati niso pokazali. Ugotovila sem še, da so potrošniki po eni strani evro sprejeli dobro, po drugi pa slabo. Na valuto so se dobro navadili, saj so v povprečju cene v tolarje preračunavali dokaj redko, toda odnos anketirancev do evra je danes veliko slabši, kot je bil pred prevzemom. Ker so zaradi načina merjenja zaznane inflacije rezultati vprašljivi, sem za nadaljnje raziskovanje tega področja predlagala drugo mersko lestvico.

Ključne besede:

prevzem evra, inflacija, zaznana inflacija

The Gap between Measured and Perceived Inflation after the Euro Adoption

This thesis sets the theoretical and empirical grounds for measuring and dealing with perceived inflation after the euro adoption. The conducted opinion poll indicates that due to the euro adoption, consumers perceived much higher inflation rates than those stated in the official figures. This indicates that in Slovenia, just like in other mentioned countries, a gap between measured and perceived inflation developed after the adoption of the euro. The opinion poll also examines the effect of certain factors on perceived inflation, however only the effect of education was confirmed. The correlation between perceived inflation and conversion of prices into tolar, expectations concerning the euro, attitude towards the euro before the adoption, age or education could not be confirmed. Also, on the one hand, the euro was found to be very well accepted among consumers, but on the other, not as much. Consumers adjusted well to the new currency, as prices on average were only seldom converted into tolar, however their attitude towards the euro today is much more negative than before the adoption. It must be noted that the results are questionable due to the manner of measuring perceived inflation, and for this reason a different scale was suggested for further research.

Key words:

euro adoption, inflation, perceived inflation

KAZALO VSEBINE

UVOD	8
1 POT K PREVZEMU EVRA	11
1.1 PREGLED VZPOSTAVITVE EKONOMSKE IN MONETARNE UNIJE.....	11
1.2 PREVZEM EVRA V SLOVENIJI	14
2 TEORETIČNA OPREDELITEV INFLACIJE	17
2.1 INFLACIJSKA STOPNJA IN CENOVNI INDEKSI.....	17
2.2 UČINKI INFLACIJE	18
2.3 VPRAŠANJE OPTIMALNE INFLACIJSKE STOPNJE	20
3 INFLACIJA V SLOVENIJI	21
3.1 INFLACIJA V SLOVENIJI (1991–2010)	21
3.2 UKREPI PROTI INFLACIJI OB PREVZEMU EVRA	24
3.3 INFLACIJA V SLOVENIJI PO PREVZEMU EVRA.....	25
3.4 INFLACIJA V SLOVENIJI V PRIMERJAVI Z EVROPSKO UNIJO IN EVROOBMOČJEM	31
4 VRZEL MED ZAZNANO IN IZMERJENO INFLACIJO PO PREVZEMU EVRA	33
4.1 OPREDELITEV ZAZNANE INFLACIJE IN NJENO MERJENJE.....	33
4.2 NASTANEK VRZELI MED ZAZNANO IN IZMERJENO INFLACIJO PO PREVZEMU EVRA LETA 2002	34
4.3 POMEMBOST RAZUMEVANJA ZAZNANE INFLACIJE	36
4.4 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NASTANEK VRZELI MED ZAZNANO IN IZMERJENO INFLACIJO	36
4.4.1 Način merjenja inflacije.....	36
4.4.2 Cene pogosto kupljenih izdelkov in nepoznavanje cen	37
4.4.3 Asimetrija v zaznavanju sprememb cen in poročanju medijev.....	38
4.4.4 Začetna odsotnost psiholoških cen.....	40
4.4.5 Preračunavanje cen v staro nacionalno valuto.....	40
4.4.6 Pričakovanja in odnos do evra	42
4.4.7 Demografski dejavniki	43
4.5 TEORETSKI MODEL IN RAZISKOVALNE HIPOTEZE	45
5 EMPIRIČNI DEL	46
5.1 OPERACIONALIZACIJA IN MERJENJE SPREMENLJIVK.....	46
5.2 ZBIRANJE PODATKOV IN ZNAČILNOSTI VZORCA	49

5.3 OPISNE STATISTIKE ŠTEVILSKIH SPREMENLJIVK	51
5.4 TESTIRANJE HIPOTEZ	53
5.5 UGOTOVITVE IN EMPIRIČNI MODEL POVEZANOSTI SPREMENLJIVK	59
5.6 DODATNE ANALIZE IN PRIMERJAVE Z DRUGIMI RAZISKAVAMI	60
SKLEP	65
LITERATURA	67
PRILOGA	72
PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK ZA RAZISKAVO O EVRU (2009)	72

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Rast cen življenjskih potrebščin, prispevki po skupinah ICŽP za leto 2007.....	29
Graf 5.1: Delitev vzorca glede na spol.....	49
Graf 5.2: Delitev vzorca glede na starost.....	50
Graf 5.3: Delitev vzorca glede na izobrazbo	51
Graf 5.4: Značilnosti spremenljivke <i>zaznana inflacija 1</i>	53
Graf 5.5: Značilnosti spremenljivke <i>zaznana inflacija 2</i>	54
Graf 5.6: Značilnosti spremenljivke <i>zaznana inflacija 3</i>	55
Graf 5.7: Primerjava med spremenljivkama <i>preračunavanje v tolarje (na splošno)</i> in <i>preračunavanje v tolarje pri večjih nakupih</i>	62
Graf 5.8: Primerjava med spremenljivkama <i>preračunavanje v tolarje (na splošno)</i> in <i>preračunavanje v tolarje pri večjih nakupih (združeni razredi)</i>	63
Graf 5.9: Primerjava med spremenljivkama <i>odnos do evra pred prevzemom</i> in <i>odnos do evra danes (združeni razredi)</i>	64

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Povprečne letne stopnje inflacije v Sloveniji 1991–2010.....	23
Tabela 3.2: Prispevki k inflaciji (v %), povezani s prevzemom evra, po podskupinah ICŽP	26
Tabela 3.3: Prispevki k inflaciji (v %), povezani s prevzemom evra (december 2006–februar 2007).....	27
Tabela 3.4: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2007, merjene z ICŽP	28

Tabela 3.5: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2008, merjene z ICŽP	30
Tabela 3.6: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2009, merjene z ICŽP	31
Tabela 3.7: Primerjava povprečnih letnih stopenj inflacije (v %) v EU, evroobmočju in Sloveniji (2000–2008) glede na HICŽP	32
Tabela 5.1: Opisne statistike številskih spremenljivk.....	52
Tabela 5.2: Kontingenčna tabela za konstrukt <i>zaznana inflacija po prevzemu evra in spremenljivko preračunavanje cen v tolarje (na splošno)</i>	57
Tabela 5.3: Kontingenčna tabela za konstrukt <i>zaznana inflacija po prevzemu evra in spremenljivko izobrazba</i>	58

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Časovna premica prevzema evra v Sloveniji.....	16
Slika 4.1: Model povezanosti spremenljivk in pripadajoče hipoteze (H2–H6).....	46
Slika 5.1: Empirično preverjeni model povezanosti spremenljivk.....	59

SEZNAM KRATIC

DDV – Davek na dodano vrednost
ECB – Evropska centralna banka
EMI – Evropski monetarni inštitut
EMS – Evropski monetarni sistem
EMU – ekonomska in monetarna unija
ERM – Exchange Rate Mechanism (stari evropski mehanizem deviznih tečajev)
ERM II – Exchange Rate Mechanism II (novi evropski mehanizem deviznih tečajev)
ESCB – Evropska skupnost centralnih bank
EU – Evropska unija
FAIR – Fair-pricing Agreement (dogovor o pravičnem določanju cen)
HICŽP – harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin
ICŽP – indeks cen življenjskih potrebščin
ISAE – Istituto di Studi e Analisi Economica (italijanski inštitut za ekonomske študije in analize)
SURS – Statistični urad Republike Slovenije
TOM – temeljna obrestna mera

UVOD

Enotna evropska valuta je že nekaj časa aktualna tema, po eni strani deležna široke podpore, po drugi pa tudi številnih kritik. Čeprav je evro predvsem politični, in ne ekonomski projekt, so, kot navaja Dinan (2006), mnogi upali, da bo s seboj prinesel tudi ekonomske koristi, kot na primer manjše stroške, večjo cenovno transparentnost in nižje cene. Če bi se še lahko strinjali, da so se določeni stroški zaradi prevzema evra res znižali in se je cenovna transparentnost povečala, se gotovo ne moremo strinjati, da so zaradi prevzema evra cene padle. Potrošniki smo namreč po prevzemu čutili številna povišanja cen izdelkov in storitev. Tudi mediji so podražitvam namenjali veliko medijskega prostora, čeprav je država opozarjala, da je inflacija zmerna. Skratka, nastala je vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo, o čemer je bilo v slovenskem prostoru do zdaj napisanega bolj malo.

Cilj diplomskega dela je postaviti teoretično podlago za razumevanje te problematike, jo delno empirično preveriti in hkrati ugotoviti, koliko so ljudje evro res sprejeli. To bom storila tako, da bom predstavila pot k prevzemu evra, obrazložila pojem inflacije in navedla uradne podatke o inflacijski stopnji, pri čemer se bom osredotočila predvsem na čas neposredno po sprejetju evra oziroma na učinek evra na inflacijo. Ob tujih strokovnih virih bom opredelila zaznano inflacijo in dejavnike, ki vplivajo na nastanek vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra. Med te spadajo: način merjenja inflacije, cene pogosto kupljenih izdelkov in slabo poznavanje cen, asimetrija v zaznavanju sprememb cen in poročanju medijev, začetna odsotnost psiholoških cen, preračunavanje cen v staro nacionalno valuto, pričakovanja in odnos do evra ter demografski dejavniki.

Z anketo, ki jo bom poimenovala Raziskava o evru (2009), bom empirično preverila, kako so potrošniki zaznavali inflacijo po prevzemu evra in kako so nanjo vplivali dejavniki: preračunavanje cen v tolarje, pričakovanja v povezavi z evrom, odnos do evra pred prevzemom, starost in izobrazba. Poleg tega želim na splošno prikazati, kaj so potrošniki pričakovali, da se bo zgodilo s cenami, kakšen je bil odnos do evra pred

prevzemom in kakšen je danes ter koliko potrošniki na splošno cene še vedno preračunavajo v tolarje in koliko to počnejo pri večjih nakupih. Nekaj rezultatov bom primerjala tudi z drugimi raziskavami. Delo je razdeljeno na pet poglavij, ta si sledijo v zaporedju, ki bralcu omogoča celovitost razumevanja obravnavane problematike.

V prvem poglavju bo predstavljena pot k prevzemu evra. Kronološko bom opisala korake vzpostavitve in širjenja ekonomske in monetarne unije, ki je neke vrste temelj uvajanja enotne evropske valute. Pri tem bom sproti obrazložila tudi pojme iz terminologije organiziranosti Evropske unije (EU) in funkcije nekaterih evropskih institucij. Na koncu bom kronološko predstavila še dogodke, ki so spremljali prevzem evra v Sloveniji.

V drugem poglavju bo na podlagi teorije obrazložen pojem inflacije. Najprej bom opredelila inflacijsko stopnjo in obrazložila indekse, s katerimi jo Statistični urad Republike Slovenije tudi meri. Nato se bom posvetila učinkom nepričakovane in pričakovane inflacije, na koncu pa še skušala opredeliti optimalno inflacijsko stopnjo.

V tretjem poglavju bo predstavljeno inflacijsko dogajanje v Sloveniji od osamosvojitve do danes. Začela bom s kratko predstavitvijo povprečnih inflacij od leta 1991 do 2008 in pričakovanih povprečnih inflacij za leti 2009 in 2010. Sledilo bo podpoglavje, v katerem bom na kratko opisala ukrepe, ki jih je sprejela država, da bi preprečila povišanja cen zaradi uvedbe nove valute. Z medletnimi stopnjami inflacije za posamezne mesece bom prikazala spreminjanje cen po prevzemu evra, v kar bom vključila že opravljene dostopne analize o vplivu prevzema evra na inflacijo. S tem bom natančno pojasnila, koliko naj bi glede na uradne izračune evro prispeval k povišanju cen. Poglavje bomo sklenila s primerjavo med povprečnimi inflacijskimi stopnjami (2000–2008) za Slovenijo, Evropsko unijo in evroobmočje.

V četrtem poglavju bo na podlagi tuje literature obrazložena vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra, pri tem bodo sproti izpeljane tudi hipoteze, ki se jih bo v zadnjem poglavju preverilo z raziskavo. Najprej bom pojasnila zaznano inflacijo in predstavila metode njenega merjenja. Opisala bom nastanek vrzeli med zaznano in

izmerjeno inflacijo v nekaterih državah, ki so prve prevzele evro kot valuto, in nato še obrazložila, zakaj je pojem zaznane inflacije pomemben. Obravnavala bom zgoraj našteje dejavnike, ki vplivajo na nastanek vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra, in vsakega posebej pojasnila na podlagi literature. Na koncu bom povzela vse izpeljane hipoteze in oblikovala teoretski model povezanosti spremenljivk.

V petem, zadnjem poglavju bo predstavljena Raziskava o evru (2009), s katero bom preverjala zastavljene hipoteze. Najprej bom na podlagi že opravljenih raziskav izpeljala spremenljivke, ki jih bom vključila v anketni vprašalnik, dodala pa bom tudi nekaj svojih. Opisala bom postopek zbiranja podatkov in značilnosti vzorca, za številske spremenljivke bom izračunala opisne statistike, ki jih bom vsebinsko tudi interpretirala. Sledilo bo testiranje zastavljenih hipotez, ki bo v celoti izvedeno s statističnimi analizami, opravljenimi v programu SPSS 17.0. Na koncu bom naredila še nekaj analiz, s katerimi bom lahko rezultate iz Raziskave o evru (2009) primerjala z nekaterimi tujimi raziskavami o zaznani inflaciji in evru na splošno. Vključene bodo še nekatere dodatne analize o odnosu anketirancev do evra in preračunavanju cen v tolarje.

V prvih dveh poglavjih bom tako le predstavila evro in inflacijo, ki sta tako rekoč temelj diplomskega dela. V tretjem poglavju bom prikazala uradno inflacijsko dogajanje v Sloveniji, v četrtem poglavju bom izpeljala hipoteze o zaznani inflaciji, v zadnjem poglavju pa se bo pokazalo, koliko hipoteze držijo in kako smo Slovenci evro zares sprejeli.

1 POT K PREVZEMU EVRA

1.1 Pregled vzpostavitve ekonomske in monetarne unije

Prvi konkretniji korak k nastanku ekonomske in monetarne unije (EMU) je Evropska skupnost naredila 1. julija 1987, ko je v Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti zapisala cilj o monetarni uniji (Gretchmann 1999, 20). Leto pozneje je Evropski svet potrdil cilj postopnega oblikovanja EMU, ki »predstavlja zadnjo stopnjo ekonomske integracije v Evropski uniji« (Lah in Ilič 2007, 213). Odobril je tudi ustanovitev odbora, ki bi naj proučil in predlagal konkretne korake na poti do te unije. Odbor je v svojem sklepnem poročilu, imenovanem Delorsovo poročilo¹, predlagal oblikovanje EMU v treh ločenih, a medsebojno povezanih korakih (Evropska centralna banka).

Na podlagi poročila je Evropski svet junija 1989 sprejel načrt in sklenil, da se **prva faza** ustanovitve EMU začne **1. julija 1990**. Na ta dan so bile v načelu odpravljene vse omejitve za pretok kapitala med državami članicami. Dne 7. februarja 1992 je bila s podpisom Pogodbe o Evropski uniji postavljena pravna podlaga za vzpostavitev EMU, hkrati pa je Pogodba preimenovala Evropsko skupnost v Evropsko unijo in si kot enega izmed ciljev določila ustanovitev ekonomske in monetarne unije s skupno valuto (Evropska centralna banka; Pogodba o Evropski uniji, člena A in B). Pogodba je natančno določila pravne in ekonomske kriterije, pogosto imenovane kar **maastrichtski** oziroma **konvergenčni kriteriji**, ki jih mora izpolniti država članica pred prevzemom skupne valute.

Med ekonomske konvergenčne kriterije spadajo (Pogodba o Evropski uniji, člen 109j):

- Visoka stopnja stabilnosti cen

Kot natančneje določa Protokol o konvergenčnih merilih, ki je priloga Pogodbi o Evropski uniji, inflacija, dosežena v enem letu pred pregledom, ne sme za več kot 1,5 %

---

¹ Imenovano po takratnem predsedniku Evropske komisije Jacquesu Delorsu.

presegati stopnje inflacije največ treh držav članic z najboljšimi doseženimi rezultati glede stabilnosti cen.

- Vzdržnost stanja javnih financ

Kot določata Pogodba o Evropski Uniji v členu 104c in Protokol o postopku v zvezi s čezmernim zadolževanjem, ki je priloga Pogodbi, javnofinančni primanjkljaj ne sme presežati 3 % BDP-ja, razen če se ni to razmerje znatno in stalno zmanjševalo ter doseglo ravni blizu referenčne vrednosti ali če ni preseganje referenčne vrednosti le izjemno in začasno, razmerje pa ostaja blizu referenčne vrednosti. Hkrati javni dolg ne sme presežati 60 % BDP-ja, razen če se to razmerje zadostno zmanjšuje in z zadovoljivo hitrostjo približuje referenčni vrednosti.

- Stabilen tečaj med domačo valuto in evrom

Tečaj mora oziroma lahko niha v normalnih mejah, predvidenih z mehanizmom deviznega tečaja ERM II² v obdobju najmanj dveh let brez devalvacije glede na valuto katere koli druge države članice.

- Trajnost dosežene konvergence in sodelovanje države članice v ERM II

Kot natančneje določa Protokol o konvergenčnih merilih, ki je priloga Pogodbi, povprečna dolgoročna nominalna obrestna mera v enem letu pred pregledom ne sme presežati za več kot 2 % dolgoročne obrestne mere v največ treh državah članicah z najboljšimi doseženimi rezultati glede stabilnosti cen.

Januarja 1993 je začel veljati evropski notranji trg s prostim pretokom blaga, ljudi, storitev in kapitala. Avgusta istega leta so kot odziv na hude napetosti med valutami povečali pas nihanja za valute v Evropskem monetarnem sistemu (EMS)³ z 2,25 na 15 % (Gretschmann 1999, 21). Dne 1. novembra 1993 se je zaradi zamud v ratifikacijskem postopku končno začela izvajati Pogodba o Evropski uniji (Evropska centralna banka).

Druga faza ustanovitve EMU se je začela **1. januarja 1994** z ustanovitvijo Evropskega monetarnega inštituta (EMI) kot predhodnika Evropske centralne banke (ECB), ki pa ni bil odgovoren za izvajanje denarne politike v Evropski uniji – ta je še vedno ostala v

---

² Exchange Rate Mechanism II.

³ Temeljil je na mehanizmu deviznih tečajev ERM (Exchange Rate Mechanism), ki ga je Evropska skupnost uvedla marca 1979.

rokah nacionalnih oblasti. Deloval je kot forum za posvetovanja in izmenjavo mnenj in informacij o vprašanih denarne politike. Obenem je oblikoval zakonski, organizacijski in logistični okvir, ki je bil potreben, da bi Evropska skupnost centralnih bank (ESCB) v tretji fazi lahko opravljala svoje naloge (Evropska centralna banka). Decembra 1996 se je Evropski svet v Madridu odločil za imeni nove valute »evro« in »evro-cent« in na vrhu EU v Dublinu so predstavili nove bankovce za evro. Določen je bil tudi tehnični scenarij in časovni načrt za predvideni prehod na enotno valuto (Gretschmann 1999, 21). Junija 1997 je Evropski svet sprejel Resolucijo o načelih in osnovnih elementih novega mehanizma deviznih tečajev (ERM II) in Pakt za stabilnost in rast, ki je dal okvir za koordinacijo nacionalnih fiskalnih politik v EMU (Evropska centralna banka; European Commission – Economic and Financial Affairs). 25. marca 1998 sta Evropska komisija in EMI za sodelovanje pri evru predlagala enajst držav. Od petnajstih članic EU so zunaj tega kroga ostale le Grčija, ki ni izpolnila meril, ter Velika Britanija, Švedska in Danska, ki niso želele sodelovati. Dne 2. maja 1998 so predsedniki vlad sklenili, da bodo začeli uresničevati cilj za enajst držav, ki jih je predlagala Evropska komisija, ter določili dvostranski menjalni tečaj med državami članicami EMU (Gretschmann 1999, 21). Dne 1. junija 1998 sta bila ustanovljena ECB, s čimer je EMI prenehal delovati, in ESCB, ki združuje ECB in nacionalne centralne banke vseh držav članic EU, ki lahko še vedno vodijo svojo denarno politiko in niso udeležene v procesu odločanja in izvajanja skupne denarne politike (Banka Slovenije).

Tretja faza ustanovitve EMU se je začela **1. januarja 1999** z nepreklicno določitvijo menjalnih razmerij za valute enajstih članic, ki so na ta dan odgovornost za denarno politiko prenesle na ECB in prevzele evro – a le kot knjižni denar, za trgovinske in finančne transakcije (Evropska centralna banka; Banka Slovenije). S tem je začel delovati Evrosistem, ki v nasprotju z ESCB združuje ECB in nacionalne centralne banke tistih držav članic EU, ki so že sprejele evro (Banka Slovenije). »Evrosistem deluje tako, da se odločitve sprejemajo v ECB, to se pravi centralizirano, izvajajo pa se decentralizirano prek nacionalnih centralnih bank. Tako imajo poslovne banke račune pri svojih nacionalnih centralnih bankah in operacije na trgu se izvajajo prek nacionalnih centralnih bank v skladu s smernicami in navodili ECB.« (Lah in Ilič 2007, 216) Med enajst držav

članic, ki so prve sprejele evro, spadajo Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija (Europa – portal Evropske unije). S 1. januarjem 1999 sta začela veljati tudi ERM II ter Pakt za stabilnost in rast (Evropska centralna banka). V okviru ERM II se določi centralni tečaj do evra za valuto vsake države članice EU zunaj evroobmočja, ki sodeluje v ERM II. Dovoljeni razpon nihanja je 15 % od centralnega tečaja, lahko pa se dogovori tudi ožji razpon (Evro – za vse nas). Sodelovanje v ERM II je prostovoljno, a je kot eden izmed konvergenčnih kriterijev dveletno sodelovanje v mehanizmu, brez devalvacije valute, pogoj za sprejetje evra (European Commission – Economic and Financial Affairs). Leta 2001 se je evroobmočju kot dvanajsta članica pridružila Grčija. Prvi evrski bankovci in kovanci so prišli v obtok 1. januarja 2002 (Europa – portal Evropske unije). Trdimo lahko, da je bila ustanovitev skupne valute uspešna, saj ni bilo nobenih tehničnih težav z uvedbo evra leta 1999 niti z velikimi menjavami nacionalnih valut za evrske kovance in bankovce leta 2002 (Dinan 2006, 250). Slovenija se je evroobmočju pridružila kot trinajsta članica, in sicer 1. januarja 2007. Leto pozneje sta ji sledili še Ciper in Malta, 1. januarja 2009 pa je kot šestnajsta članica evro prevzela še Slovaška.

1.2 Prevzem evra v Sloveniji

Prevzem evra se je v Sloveniji začel še pred vstopom v EU, ko je morala država izpolniti vsa merila za članstvo, prevzeti predpise, ki se nanašajo na EMU, in začeti posvetovanja o sodelovanju v ERM II in centralnem tečaju (Evro – za vse nas).

Dne 1. maja 2004 je Slovenija postala polnopravna članica EU, Banka Slovenije pa je s tem postala del ESCB (Lah in Ilič 2007, 216). Z vstopom se je država zavezala, da bo, ko bo izpolnjevala vse konvergenčne kriterije, uvedla enotno evropsko valuto, kar je zapisano tudi v pristopni pogodbi (Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije 2006). Približno dva meseca pozneje, 28. junija 2004, je Slovenija vstopila v sistem ERM II, v okviru katerega se je določil centralni paritetni tečaj tolarja do evra ($1 \text{ €} = 239,640 \text{ SIT}$) z dovoljenim 15-odstotnim nihanjem (Evro – za vse nas). Do tedaj je imela Banka

Slovenije za doseg ciljev denarne politike na voljo dva instrumenta: devizni tečaj in obrestno mero. Z vstopom v ERM II pa obrestne mere pri fiksnem deviznem tečaju in prostem gibanju kapitala ni več določala avtonomno Banka Slovenije, ampak jo je določila ECB (Lah in Ilič 2007, 216). Od 26. novembra 2005 do 28. februarja 2006 je trajalo obdobje fakultativnega dvojnega označevanje cen. Dne 1. marca 2006 pa se je začelo obvezno informativno dvojno označevanje, ko so morale biti cene izdelkov in storitev obvezno označene v tolarjih in evrih, pri tem pa se je upošteval centralni paritetni tečaj (Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije). Slovenija je tako uvedla obvezno informativno dvojno označevanje cen še pred uradno odločitvijo, da država izpolnjuje vsa merila in lahko prevzame evro, ter pred trajno določitvijo tečaja zamenjave, kar je Evropska komisija označila kot popolnoma neprimerno. Svet EU je namreč po oceni, da Slovenija izpolnjuje konvergenčne kriterije, nepreklicno in trajno določil tečaj zamenjave šele 11. julija 2006. Takrat se je začelo predvstopno obdobje, ki je tudi obdobje obveznega dvojnega označevanja cen. Tečaj zamenjave je ostal enak centralnemu tečaju (Evro – za vse nas). Decembra 2006 sta vlada in zasebni sektor sprejela pobudo FAIR⁴ oziroma dogovor o pravičnem določanju cen (Deloitte Consulting 2007, 39–40).

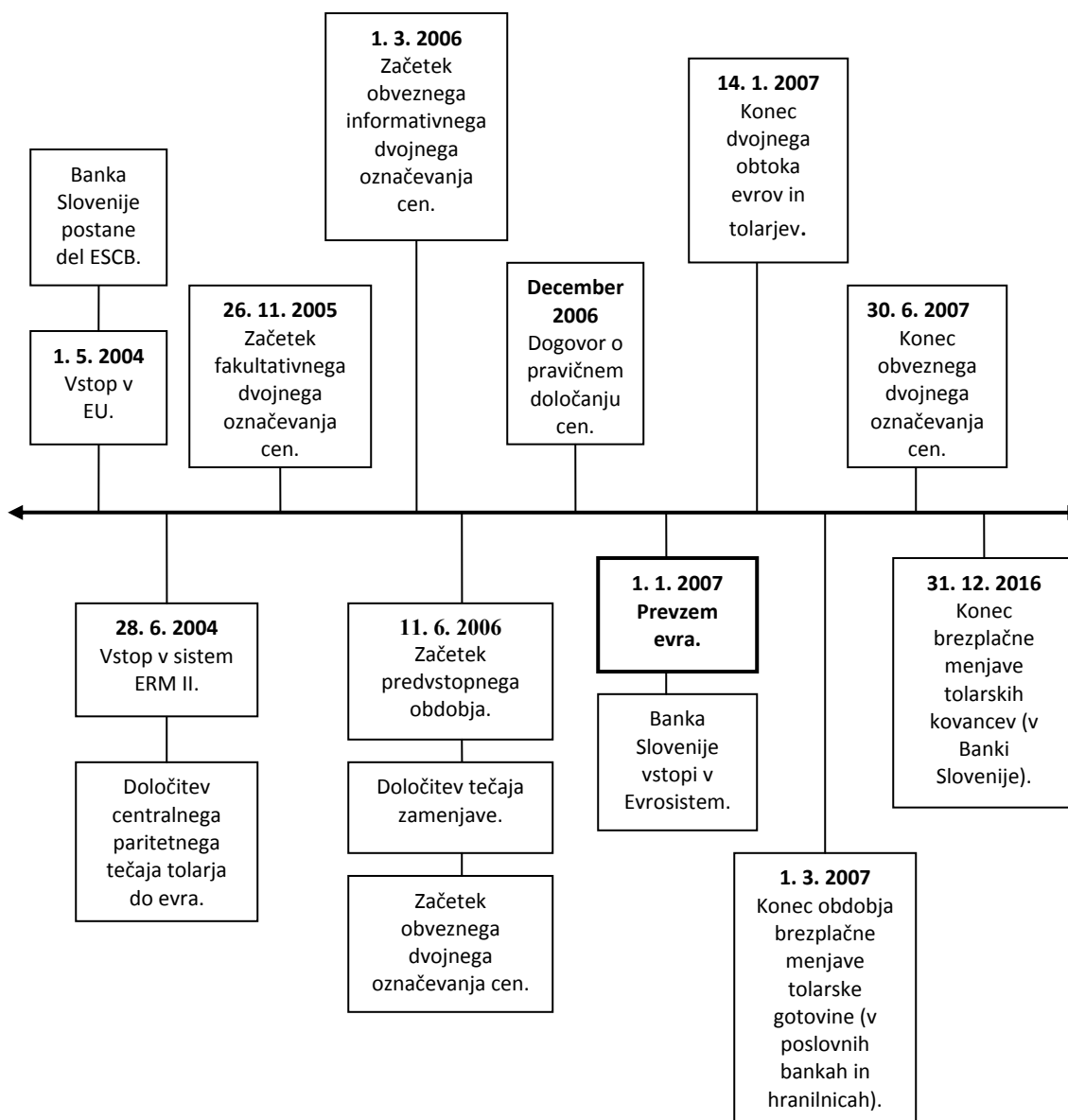
Dne 1. januarja 2007 je Slovenija prevzela evro po tako imenovanem scenariju velikega poka, ki predvideva hkratno uvedbo knjižnega denarja in gotovine s kratkim obdobjem dvojnega obtoka (Banka Slovenije in Vlada Republike Slovenije 2005, 5). Z dnem prevzema evra je Banka Slovenije vstopila v Evrosistem, ves knjižni denar pa je bil samodejno preračunan v evrsko valuto (Evro – za vse nas). Do 14. januarja je trajalo obdobje dvojnega obtoka evrov in tolarjev, ko je bilo mogoče plačevati v obeh valutah, vračali pa so se samo evri. Do 1. marca je bilo mogoče vso tolarško gotovino zamenjati brez provizije v vseh poslovnih bankah in hranilnicah, po tem datumu pa le še pri Banki Slovenije, kjer bo mogoče tolarške kovance brezplačno menjati vse do konca leta 2016, bankovce pa brez časovne omejitve (Evro – za vse nas). Do 1. marca 2007 so vse nacionalne centralne banke Evrosistema zagotavljale možnost zamenjave tolarških bankovcev v protivrednosti do 1.000 evrov komur koli in kateri koli dan v tednu na vsaj eni lokaciji v državi (Commission of the European Communities 2007, 7). Dne 30. junija

---

⁴ Fair-pricing Agreement.

2007 se je končalo obdobje obveznega dvojnega označevanja cen (Deloitte Consulting 2007, 39). To je razvidno tudi s Slike 1.1.

Slika 1.1: Časovna premica prevzema evra v Sloveniji

2 TEORETIČNA OPREDELITEV INFLACIJE

2.1 Inflacijska stopnja in cenovni indeksi

Inflacijska stopnja je kazalnik, ki pove velikost odstotne spremembe povprečne splošne ravni cen v določenem obdobju v primerjavi s povprečno ravni cen v (običajnem) predhodnem obdobju (Lah in Ilič 2007, 199). Če se raven cen povečuje, govorimo o **inflaciji**, pri **deflaciji** pa se splošna raven cen znižuje, kar se je v ekonomski zgodovini zgodilo le redko (Hrovatin 2004, 212).

Povprečno raven cen se v praksi meri z izračunavanjem cenovnih indeksov, ki so povprečja cen izdelkov in storitev v gospodarstvu (Samuelson in Nordhaus, 406). Slovenija je za merjenje inflacije sprva uporabljala indeks cen na drobno, nato pa leta 1998 prešla na uporabo **indeksa cen življenjskih potrebščin (ICŽP)**, ki ga izračunava Statistični urad Republike Slovenije (SURS), in se s tem uskladila z mednarodno statistično metodologijo (Hrovatin 2004, 212). Indeks pokaže spremembe drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev, ki jih domače prebivalstvo namenja za nakupe predmetov končne porabe doma in v tujini. Košarico za izračun indeksov cen življenjskih potrebščin sestavlja 666 reprezentativnih proizvodov. Gre za proizvode, ki imajo najpomembnejši delež v skupni porabi in katerih gibanje cen obenem najbolje odraža gibanje cen sorodnih proizvodov. Za mednarodne primerjave inflacijskih stopenj na SURS-u izračunavajo **harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP)**, ki meri spremembe ravni drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev glede na sestavo izdatkov, ki jih potrošniki (domači in tuji) namenjajo za nakupe predmetov končne porabe na ozemlju Slovenije (načelo domače porabe) (Statistični urad Republike Slovenije). HICŽP se izračunava na podlagi enake košarice izdelkov v vseh državah EU in igra pomembno vlogo pri vodenju evropske denarne politike (Antonides 2008, 422). Je glavno merilo, s katerim ECB presoja stabilnost cen v območju evra, in je tudi orodje, s katerim ECB skupaj z nacionalnimi centralnimi bankami nadzoruje temeljne obrestne mere, ki vplivajo na stroške najemanja posojil in imajo močan, a zapoznel učinek na

inflacijo (Evropska komisija). Na SURS-u izračunavajo tudi **EMU-konvergenčni indeks cen**, eno od konvergenčnih meril, ki je izračunan kot 12-mesečni povprečni harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (Statistični urad Republike Slovenije).

2.2 Učinki inflacije

Učinki inflacije ali pozitivne inflacijske stopnje so različni. Na splošno bi lahko rekli, da inflacijsko spreminjanje cen vnaša zmedo, otežkoča ekonomski račun in zamegljuje resnične vzroke spremembe cen (Lah in Ilič 2007, 199) ter tako povzroča izgubo informacij. Natančneje, ločimo učinke nepričakovane in pričakovane inflacije.

Nepričakovana inflacija nekaterim škoduje, drugim koristi. Ko posojilodajalec in dolžnik skleneta pogodbo, imata vsak svoja pričakovanja glede inflacije. Če bo inflacija višja kot pričakovano, bo dolžnik vračal denar, ki bo imel nižjo vrednost, kot jo je imel v času sklenitve pogodbe. Od višje inflacije bo tako bogatel dolžnik, posojilodajalec pa bo tako plačal strošek inflacije. V primeru nižje inflacije velja obratno (Krugman in Wells 2006, 400). Gre torej za **prerazdelitev dohodka in premoženja** od upnikov k dolžnikom in obratno. Zaradi institucionalnih sprememb, kot na primer gibljive obrestne mere pri posojilih in indeksacije⁵, se je prerazdelitveni učinek inflacije zmanjšal (Samuelson in Nordhaus 2002, 583–584). Inflacija lahko povzroča tudi **realokacijo virov** oziroma beg od denarja k materialnim dobrinam. Ker denar nenehno izgublja svojo vrednost, se ga želijo ljudje čim prej znebiti, zato kupujejo materialne dobrine, njihovo varčevanje, ki je osnova za podjetniške investicije, pa se zmanjšuje. Tudi takšno dogajanje je seveda značilno za razmere brez indeksacije (Hrovatin 2004, 220). Če vztraja inflacija dolgo, jo začnejo ljudje pričakovati in trgi se začnejo temu prilagajati. **Pričakovana inflacija** se tako sčasoma všteje v tržno obrestno mero. Toda tudi pričakovana inflacija lahko gospodarstvu povzroči stroške, čeprav ekonomisti na splošno

---

⁵ Indeksacija je zakonsko ali pogodbeno zagotovilo, da bodo vse vrste prejemkov (plače, pokojnine, štipendije) ter kreditov in dolgov (bančni depoziti in vloge, najeti krediti) naraščali v skladu z inflacijsko stopnjo. V Sloveniji banke za indeksacijo uporabijo temeljno obrestno mero (TOM), ki izraža povprečno inflacijsko stopnjo v preteklih 12 mesecih (Hrovatin 2004, 220).

verjamejo, da ima pričakovana inflacija pri zmernih stopnjah le malo vpliva na ekonomsko učinkovitost ali preraždelitev dohodka in premoženja (Samuelson in Nordhaus 2002, 583–584).

Krugman in Wells (2006) na splošno opredeljujeta tri vrste stroškov pričakovane inflacije:

- **»Izraba čevljev« (ang. shoe-leather costs)**

Ljudje zaradi visoke inflacije pogosteje hodijo v banko. Denar dvigujejo, polagajo in menjavajo v druge stabilnejše valute z namenom, da bi se izognili inflacijskemu davku. Tovrstni stroški so načeloma značilni za hiperinflacijo, za zmerno inflacijo pa ne toliko (Krugman in Wells 2006, 403).

- **Meni stroški inflacije (ang. menu costs)**

Zaradi inflacije je treba cene tudi fizično spremeniti. Na primer, restavracije morajo natiskati nove menije, podjetja za prodajo po pošti morajo natiskati nove kataloge, taksi podjetja morajo prilagoditi taksimetre, mesta morajo prilagoditi parkirne ure in trgovine morajo spremeniti označbe cen na izdelkih. Včasih so stroški tudi manj oprijemljivi, na primer, pri številnih sestankih, ki so potrebni za sprejemanje odločitev glede novih cen (Samuelson in Nordhaus 2002, 585). Zaradi tovrstnih stroškov so podjetja pogosto nenaklonjena prilagajanju cen spremembam v povpraševanju. Meni stroški so tudi v gospodarstvih z nižjimi stopnjami inflacije, a niso tako visoki kot v gospodarstvih z višjo inflacijo. Z napredkom postajajo čedalje nižji, saj se cene spreminjajo elektronsko in vse manj trgovcev pritrjuje cene na izdelke (Krugman in Wells 2006, 404).

- **Stroški nezanesljivega merilca vrednosti (ang. unit-of-account costs)**

Z denarjem se določajo cene in delajo gospodarski izračuni, zato morajo vsi poznati njegovo vrednost. Zaradi inflacije se realna vrednost denarja s časom spreminja, denar postane manj zanesljiv merilec vrednosti in posledično pade kakovost gospodarskih odločitev, saj gospodarstvo kot celota manj učinkovito porabi denarna sredstva (Krugman in Wells 2006, 404). Na primer: če vse trgovine v soseski povišajo ceno govedine za 50 odstotkov, bo bister potrošnik vedel, da je čas za pogostejše večerje s piščancem. Nasprotno pa je v gospodarstvu z visoko inflacijo težje ločevati med spremembami relativnih cen in spremembami splošne ravni cen (Samuelson in Nordhaus 2002, 584). Ti

stroški so pomembni predvsem pri obračunavanju davkov. V slovenskem davčnem sistemu je namreč dobiček pravne osebe opredeljen kot »presežek prihodkov nad odhodki«, pri čemer se upoštevajo nominalni prihodki in odhodki (Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, 12. člen). V času visoke inflacije je lahko nominalen dobiček osebe ali podjetja veliko večji od realnega, zaradi česar se lahko prejemniki dohodka premaknejo iz nižjega davčnega razreda v višji, če se davčne meje ne spremenijo ali se spreminjajo z veliko zapoznelostjo (Krugman in Wells 2006; Hrovatin 2004).

Tako je tudi iz Krugmanove in Wellsove klasifikacije stroškov razvidno, da je inflacija problematična predvsem, če je visoka. Zmerna, eno-, tri- ali petodstotna pričakovana inflacija ne povzroča večjih težav.

2.3 Vprašanje optimalne inflacijske stopnje

Zaradi stroškov, ki jih gospodarstvu lahko povzročita inflacija in deflacija, se zastavlja vprašanje optimalne inflacijske stopnje. Večina centralnih bank skuša doseči cenovno stabilnost, ki jo določa nizka, a pozitivna inflacijska stopnja. Razlog je v tem, da centralne banke večinoma zavzemajo stališče, da se denarna politika bolje odzove na neugodne dogodke, če javnost pričakuje zmerno inflacijo, kot če pričakuje ničelno inflacijo (Krugman in Wells 2006, 405). Nekateri pa menijo drugače in trdijo, da bi se morala politika usmeriti v absolutno stabilne cene ali ničelno inflacijo. V zakonu, ki ga je v ZDA predlagala senatorka Connie Mack, predsednica Skupnega ekonomskega odbora, je zapisano, da »stabilnost cen ohranja najvišjo mogočo raven produktivnosti, realnih dohodkov, življenjskega standarda, zaposlenosti in globalne konkurenčnosti«. Številni ekonomisti imajo pomisleke in opozarjajo, da bi bil tovrsten predlog smiseln le v svetu brez trenj. V realnosti je namreč velika težava neprilagodljivost plač navzdol, kar lahko vodi v zmanjšanje zaposlenosti. Glavna implikacija je za nosilce ekonomske politike torej ta, da bi ciljanje ničelne inflacije vodilo v veliko neučinkovitost pri porazdelitvi virov, kar bi se pokazalo v nepotrebno visoki vzdržni stopnji brezposelnosti (Samuelson in Nordhaus 2002, 586).

ECB si je tako za evroobmočje zadala cilj doseči približno dvoidstotno inflacijo. Zavzema namreč stališče, da nizka inflacija, ki je pogoj za stabilnost cen, spodbuja dolgoročne naložbe, te pa so podlaga za gospodarsko rast. Krepi tudi socialno kohezijo, saj preprečuje povečevanje premoženjskih razlik med prebivalstvom (Evropska komisija).

3 INFLACIJA V SLOVENIJI

3.1 Inflacija v Sloveniji (1991–2010)

V Jugoslaviji je inflacija v 80. letih prejšnjega stoletja stalno in močno naraščala. V Sloveniji je leta 1989 dosegla kar 1306-odstotno rast (Zavod Republike Slovenije za statistiko 1993, 191). Razlog za hiperinflacijska gibanja je bil v prekomerni rasti količine denarja in razrahljanem monetarnem sistemu, ki sta bila posledica bančnega sistema, ki ni deloval neodvisno, temveč kot sredstvo politične avtoritete. V začetni fazi tranzicije so bile stare prakse, sicer v spremenjeni obliki, še vedno opazne in so skupaj z liberalizacijo cen ter devalvacijo valute povzročale visoko inflacijo in visoka inflacijska pričakovanja (Sušjan in Lah 1997, 387).

Kot je razvidno iz Tabele 3.1, je bila inflacija leta 1991 v Sloveniji 107,0 %, leta 1992 pa je narasla na 206,7 %. Tovrstna inflacija je bila povpraševalnega tipa in se je posledično odzivala na monetarne protiinflacijske ukrepe, ki so inflacijo do leta 1993 uspešno znižali na 32,9 %. Nadaljnje nižanje inflacije z monetarno politiko pa ni bilo več mogoče, saj se je narava inflacije spremenila. Nastopila je namreč druga faza tranzicije, v kateri so bili glavni razlog za inflacijo predvsem distribucijski konflikti med socialnimi partnerji (Sušjan in Lah 1997, 388). Tovrstno inflacijo postkeynesianska teorija poimenuje konfliktna inflacija. Zaradi šibkosti delodajalcev in zaposlenih ter močne vloge vlade in odprtosti gospodarstva je bila v tej fazi inflacija relativno nizka (Sušjan in Lah 1997, 391,

392). Padala je vse do sredine leta 1999, ko je po uvedbi DDV⁶-ja ponovno začela naraščati. Leta 2000 je dosegla 8,9-odstotno rast, kar je za 2,7 % več kot leto prej. Pospešena rast cen proti koncu leta 1999 in v letu 2000 je bila spodbujena pretežno z zunanjimi vplivi: naraščajoče cene naftnih derivatov in surovin na svetovnem trgu, relativna krepitev ameriškega dolarja in naraščajoča inflacija v državah EU (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2002, 23). Leta 2002 je inflacija padla na 7,5 % (glej Tabelo 3.1) in je nato iz leta v leto padala vse do prevzema evra leta 2007, za kar je bilo zaslužno predvsem koordinirano delovanje makroekonomskih politik, skladno z usmeritvami Programa vstopa v ERM II in prevzema evra⁷, ki je bil primarno usmerjen v zniževanje inflacije. Leta 2003 so k znižanju inflacije največ prispevali ukrepi na področju politike reguliranih cen in fiskalne politike, v letu 2004 pa je k njenemu nadaljnjemu zniževanju ključno prispevala stabilizacija tečaja tolarja ob vstopu v ERM II (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2005, 27). Novembra 2005 je Slovenija prvič izpolnila maastrichtski kriterij glede cenovne stabilnosti. To ji je uspelo z nadaljevanjem politik iz zadnjih dveh let. Banka Slovenije je ohranjala stabilen tečaj tolarja, vlada je nadaljevala izvajanje restriktivnega načrta uravnavanja reguliranih cen, blaženje nihanj cen nafte in vodenje dohodkovne politike v skladu s socialnim sporazumom (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2006, 21–22). V javnem in zasebnem sektorju se je namreč izvajala politika zmerne rasti plač, kar je preprečevalo pritiske na rast cen zaradi povpraševanja in stroškov. Tudi v letu 2006 je bila z nadaljevanjem usklajene politike in naraščajočo konkurenco na domačem trgu rast cen zmerna (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2007, 18–19). Dosegla je 2,5-odstotno rast, isto kot leto prej (glej Tabelo 3.1).

Dne 1. januarja 2007 je Slovenija prevzela evro. V tem letu se je inflacija dvignila na 3,6 % (glej Tabelo 3.1), kar naj bi bila predvsem posledica pritiskov zunanjih dejavnikov – znatnega dviga cen nafte in podražitve osnovnih surovin ter hrane na svetovnih trgih – in ne prevzema evra, ki naj bi imel razmeroma majhen vpliv na inflacijo (Urad Republike

---

⁶ Davek na dodano vrednost.

⁷ Program vstopa v ERM II in prevzema evra sta novembra 2003 sprejeli Vlada RS in Banka Slovenije (Urad Republike Slovenije 2005, 27).

Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2008, 17–18). Prvih osem mesecev leta 2008 je inflacija pod vplivom zunanjih dejavnikov vztrajala na visokih ravneh, v zadnjih mesecih pa se je močno znižala in tako na povprečni ravni v tem letu znesla 5,7 % (glej Tabelo 3.1) (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009a, 18). Za leto 2009 se pričakuje, da bo decembra medletna⁸ inflacija dosegla 1,9 %, povprečna inflacija v tem letu pa bi naj bila le 1,0-odstotna. Za leto 2010 se skladno s pričakovanim okrevanjem gospodarske aktivnosti pričakuje povišanje medletne inflacije na 2,0 % in povprečne na 1,5 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009b, 24).

Tabela 3.1: Povprečne letne stopnje inflacije v Sloveniji 1991–2010

Leto	Stopnja inflacije	Leto	Stopnja inflacije
1991	107,0 %	2001	8,4 %
1992	206,7 %	2002	7,5 %
1993	32,9 %	2003	5,6 %
1994	21,1 %	2004	3,6 %
1995	13,7 %	2005	2,5 %
1996	9,9 %	2006	2,5 %
1997	8,4 %	2007	3,6 %
1998	8,0 %	2008	5,7 %
1999	6,2 %	2009 (napoved)	1,0 %
2000	8,9 %	2010 (napoved)	1,5 %

Viri: Zavod Republike Slovenije za statistiko (1993, 191); Banka Slovenije (2005, januar: 73-II), (2009, januar: 99-II); Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (2009b, 24)

⁸ Medletna inflacija je cena skupne košarice v določenem mesecu v primerjavi s ceno v istem mesecu pred enim letom (Evropska centralna banka).

3.2 Ukrepi proti inflaciji ob prevzemu evra

Evropska komisija in državni organi so med pripravami na zamenjavo denarja sprejeli ukrepe za zagotovitev natančnega pretvarjanja cen, pri čemer so si v sodelovanju s centralnimi bankami, organizacijami potrošnikov in maloprodajno dejavnostjo prizadevali preprečiti njihovo neupravičeno rast (Evropska komisija). Pri tem so izstopali ti splošni ukrepi:

- obvezno informativno dvojno označevanje in obvezno dvojno označevanje cen,
- pobuda FAIR oziroma dogovor o pravičnem določanju cen (v javnem in zasebnem sektorju),
- analize gibanja cen, ki jih je izvajal SURS,
- nadzor cen, ki sta jih izvajala Zveza potrošnikov Slovenije in Urad Republike Slovenije za varstvo potrošnikov,
- informacijska kampanja, namenjena seznanjanju širše javnosti z možnimi tveganji v procesu menjave valute (Deloitte Consulting 2007; Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj).

Poleg že naštetih ukrepov so trgovci na drobno prejeli tudi veliko kovancev po en in dva centa, da bi jih s tem odvrnili od zaokrožanja zneskov. Po mnenju Evropske komisije so bili ukrepi zelo učinkoviti, tako da so bile neupravičene podražitve omejene na lokalne prodajalne in storitve, ki niso vključene v državne ali panožne sporazume in jih ne ogroža konkurenca (Evropska komisija). Kljub temu naj bi se glede na raziskavo skupine Deloitte Consulting (2007, 48–50), končano avgusta 2007, pri prehodu na evro pojavile nekatere pomanjkljivosti:

- dvojno označevanje cen naj ne bi pomembno vplivalo na oblikovanje cen ob prevzemu nove valute, čeprav je bil to eden izmed ključnih razlogov za njegovo uvedbo deset mesecev pred prevzemom evra,
- pobudo FAIR oziroma dogovor o pravičnem določanju cen sta vlada in zasebni sektor sprejela prepozno, da bi bila kot zgled dobre prakse deležna ustrezne in pravočasne publicitete,

- dogovori bi se morali nanašati tudi na bančni sektor, posebno pozornost pa bi bilo treba nameniti dogovorom o pravičnem določanju cen v hotelski in gostinski dejavnosti ter v drugih sektorjih, ki ponujajo vsakodnevne izdelke in storitve,
- posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi zbujanju zavedanja o pomembnosti komuniciranja vzrokov za povišanja cen.

3.3 Inflacija v Sloveniji po prevzemu evra

Kljub vsem sprejetim ukrepom je medletna inflacija že decembra 2006 narasla na 2,8 % in je bila za 0,5 % višja kot decembra 2005 in novembra 2006 (Banka Slovenije 2007, januar: II.-80). Povišanje cen je bilo mogoče opaziti predvsem v gostinstvu. Cene v tej podskupini so bile decembra v preteklosti razmeroma konstantne (z izjemo decembra 2003), decembra 2006 pa so se povišale za 3,2 % (2,8 % za hrano in 3,7 % za pijačo). Po mnenju SURS-a za povišanje cen storitev v restavracijah in lokalih ni bilo objektivnih razlogov, saj povišanja niso bila omejena na posamezne primere, temveč so bila kar splošen pojav. Statistični urad je opazil tudi nenavadna povišanja in zaokroževanja cen v številnih drugih podkategorijah, kot so toaletni in kozmetični pripomočki, drva idr. K inflacijski stopnji so seveda prispevala tudi običajna povišanja cen (Deloitte Consulting 2007, 44–45).

Januarja 2007 se je medletna inflacija obdržala pri 2,7 %, kar je razvidno iz Tabele 3.4. Tudi v tem mesecu so bile podražitve, ki jih je mogoče pripisati menjavi valute, ugotovljene v skupini gostinskih storitev. K januarski inflaciji so prispevale 0,05 %. Prevzem evra je tako kot tudi v decembru vplival na podražitve nekaterih osebnih storitev, popravil in nekaterih drugih storitev. Njihov prispevek k januarski inflaciji je bil 0,05 % (Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj 2007, 5). To je razvidno tudi iz Tabele 3.2.

Tabela 3.2: Prispevki k inflaciji (v %), povezani s prevzemom evra, po podskupinah ICŽP

Podskupina	Dec. 06	Jan. 07	Skupaj
Čevljarke storitve in storitve za obleko	0,001	0,001	0,000
Storitve za osebno nego	0,011	0,015	0,030
Popravilo gospodinjskih naprav	0,002	0,000	0,000
Vzdrževanje in popravilo vozil	0,001	0,007	0,010
Kulturne storitve	0,000	0,002	0,000
Druge prevozne storitve	0,000	0,014	0,010
Finančne storitve	0,000	0,003	0,000
Zdravstvene storitve	0,016	0,000	0,020
Druge storitve	0,000	0,002	0,000
Gostinske storitve	0,098	0,055	0,150
Skupaj	0,130	0,100	0,230

Vira: Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2007, 5)

Februarja 2007 je medletna inflacija padla na 2,1 % (glej Tabelo 3.4). Kot navaja Deloitte Consulting (2007, 45–46), je glede na podatke projekta pricewatch, objavljene 5. marca 2007, med februarjem 2006 in februarjem 2007 42 odstotkov cen za storitve ostalo konstantnih, osem odstotkov jih je padlo, polovica pa jih je narasla. Pripadajoče številke za izdelke so 39, 26 in 35 odstotkov. Toda, med novembrom 2006 in februarjem 2007 je glede na celotno košarico 56 odstotkov cen ostalo konstantnih, 25 odstotkov jih je padlo, 19 odstotkov pa jih je naraslo. Za storitve so pripadajoče številke 52, 8 in 40 odstotkov; za izdelke pa 58, 26 in 16 odstotkov. Iz teh podatkov je razvidno, da so se v večji meri podražile storitve kot izdelki in da so cene naraščale skozi vse leto in ne le v mesecih neposredno ob prevzemu evra. Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2007, 5) sta na podlagi podrobnih podatkov za december 2006 in januar 2007 ter podatkov o glavnih skupinah indeksa cen življenjskih potrebščin za februar 2007 ocenila, da je učinek prevzema evra k skupni inflaciji v teh treh mesecih znašal 0,24 % (glej Tabelo 3.3), kar je med najmanjšimi ugotovljenimi učinki v evroobmočju. Evropska komisija (2007) pa navaja, da naj bi po ocenah Eurostata verjetni skupni vpliv prevzema evra na skupno rast drobnoprodajnih cen znašal približno 0,3 %.

Tabela 3.3: Prispevki k inflaciji (v %), povezani s prevzemom evra (december 2006–februar 2007)

	Dec. 06	Jan. 06	Feb. 07	Skupaj
Druge storitve	0,03	0,04		0,07
Gostinske storitve	0,10	0,05	0,01	0,16
Skupaj	0,13	0,10	0,01	0,24

Vira: Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2007, 5)

Kot je razvidno iz Tabele 3.4, je marca 2007 inflacija začela naraščati in iz meseca v mesec dosegala višje stopnje (izjema je le avgust). Prvo veliko povišanje je bilo junija, ko je inflacija glede na prejšnji mesec narasla za 0,7 % in na medletni ravni dosegla 3,5 %. Ta mesec se je povišal prispevek energentov k inflaciji, kar je bila posledica baznega učinka iz leta 2006, ko so se energenti, drugače kot v letu 2007, pocenili. Precej močno je k medletni rasti cen prispevalo tudi gibanje cen nepredelane hrane, ki je tako junija že tretji mesec zapored izkazala medletne rasti cen nad desetimi odstotki oziroma približno štiri odstotke več, kot obsegajo njene povprečne letne podražitve. Močan porast cen nepredelane hrane se je delno pokazal v povišani rasti cen hrane, kar je bilo opazno tudi v drugih državah evroobmočja. To so pokazali tudi podatki o medletni rasti cen predelane hrane, ki je v prvi polovici leta 2007 vse bolj izrazito prispevala k inflaciji. Junija se je povišala tudi medletna rast cen storitev in močno prispevala k povišanju inflacije. K inflaciji je prispevala tudi rast cen blaga brez energentov, vendar je bila ta rast delno prehodna, saj junijske cene še niso zajele učinkov razprodaj obutve in obleke (Banka Slovenije 2007, junij: 9-I).

Tudi julija 2007 je medletna inflacija narasla, in sicer na 3,9 %, avgusta pa nato spet padla na 3,5 % (glej Tabela 3.4). Na znižanje stopnje inflacije v avgustu je najbolj vplivalo znižanje prispevka rasti cen energentov, kar je bila posledica baznega učinka iz avgusta prejšnjega leta, ko so se energenti močneje podražili (Bilten Banke Slovenije, avgust 2007: 8-I). V septembru je inflacija ostala nespremenjena, oktobra pa je v primerjavi s prejšnjim mesecem dosegla najvišje 1,5-odstotno povišanje in bila 5,0-odstotna. K povišanju cen so v tem mesecu največ prispevale cene hrane. Najbolj so se

povišale cene nepredelane hrane, katerih medletna rast je bila v oktobru že 12,2-odstotna. Močno so se povešale cene mleka, mlečnih izdelkov in jajc, olja in maščob ter mesa in zelenjave. Ponovno so se podražili še kruh ter izdelki iz drugih žit. Prispevek cen storitev k skupni inflaciji je ostal na visoki ravni in celo zrasel glede na september. Med cenami storitev so se najbolj zvišale cene v skupini stanovanje, predvsem zaradi višjih cen goriv in energije. Zvišal se je neposredni prispevek cen energentov k medletni inflaciji, vendar se je s tem pokazal le bazni učinek precejšnega znižanja cen nafte v enakem obdobju lani. Podražitve v skupini obleka in obutev so bile ob prehodu na jesensko-zimsko kolekcijo manj obsežne kot v prejšnjem letu, njihova medletna rast cen se je upočasnila (Banka Slovenije 2007, oktober: 8-I). Novembra se je inflacija zvišala še za 0,7 %, v decembru pa je padla za 0,1 % in leto sklenila pri 5,6 % na medletni ravni. Povprečna letna stopnja inflacije je bila kot posledica nižjih medletnih stopenj inflacije v prvi polovici leta nižja, in sicer 3,6-odstotna (glej Tabelo 3.1).

Tabela 3.4: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2007, merjene z ICŽP

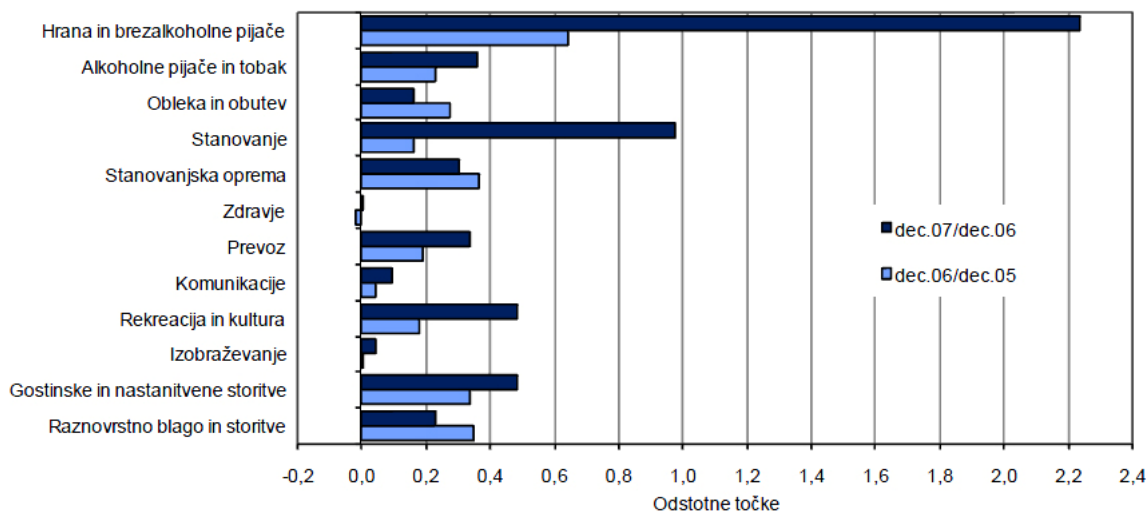
Mesec	Stopnja inflacije (v %)
Januar	2,7
Februar	2,1
Marec	2,3
April	2,5
Maj	2,8
Junij	3,5
Julij	3,9
Avgust	3,5
September	3,5
Oktober	5,0
November	5,7
December	5,6

Vir: Banka Slovenije (2008, januar: 99-II)

Evropska komisija je opozorila, da so se na splošno v letu 2007 neobičajno podražile le nekatere postavke. Cene so se na primer občutno dvignile v nekaterih restavracijah, kavarnah in frizerskih salonih, zvišale so se tudi cene avtomobilskih in hišnih popravil, športa in rekreacije. Na splošno so se podražile predvsem storitve na lokalni ravni, kjer je konkurenca šibka. Vzrok za takšna povišanja cen bi lahko bil evro, saj je delovalo, kot da

so nekateri mali trgovci na drobno izkoristili prihod evra v obtok za dvig cen. Po drugi strani je precej drugih cen ostalo stabilnih ali pa so še naprej padale, na primer pri veliko končnih izdelkih, na primer pri računalnikih ter fotografski in glasbeni opremi, vendar to lahko pripišemo tudi pocenitvi tehnologije. Cene živil in davki pa se na primer niso podražili zaradi evra. Kot pravi Evropska komisija, je plačevanje v evrih za večino državljanov v evroobmočju le malo prispevalo k inflaciji in dvigu življenjskih stroškov. Koliko so se leta 2007 v primerjavi z letom 2006 zvišale cene v posameznih podskupinah, je razvidno iz Grafa 3.1.

Graf 3.1: Rast cen življenjskih potrebščin, prispevki po skupinah ICŽP za leto 2007

Vir: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (2008)

Kot je razvidno iz Tabele 3.5, je januarja 2008 inflacija na medletni ravni dosegla že 6,4 %, zniževati pa se je začela šele v drugi polovici leta 2008. V prvih šestih mesecih je bila inflacija, merjena s HICŽP, v povprečju 6,5-odstotna, na kar so vplivale visoka gospodarska aktivnost v predhodnem obdobju in cene surovin na mednarodnih trgih. Za celotno leto 2008 je bila povprečna inflacija, merjena z ICŽP, kar 5,7-odstotna, kar je 2,1 % več kot leto prej. Med podskupinami inflacije so se v tem letu najbolj zvišale cene energentov, ki so bile predvsem posledica rekordno visokih cen nafte. Sledile so cene hrane in storitev (Banka Slovenije 2009, januar: 8-I).

Tabela 3.5: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2008, merjene z ICŽP

Mesec	Stopnja inflacije (v %)
Januar	6,4
Februar	6,5
Marec	6,9
April	6,5
Maj	6,4
Junij	7,0
Julij	6,9
Avgust	6,0
September	5,5
Oktober	4,9
November	3,1
December	2,1

Vir: Banka Slovenije (2009, januar: 99-II)

Če povzamem, se je inflacija v Sloveniji opazno zvišala šele pol leta po prevzemu evra, torej v drugi polovici leta 2007, ko se je dogovor o opazovanju cen že iztekel. V drugi polovici leta 2008 je inflacija začela počasi padati in do konca leta dosegla nizko stopnjo 2,1 %, kar je sovpadalo z upočasnjevanjem gospodarstva v tem času. Dostopne uradne analize vpliva prevzema evra na inflacijo so bile končane že v začetnih mesecih leta 2007 in tako niso zajele podražitev v drugi polovici leta 2007 in prvi polovici leta 2008. Zaradi tega pravih podatkov o vplivu prevzema evra na inflacijo ni, saj SURS in Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj poleg rednih mesečnih analiz nista opravila celostne analize, ki bi vključila daljše časovno obdobje in tako resnično pokazala skupen vpliv prevzema evra na inflacijo v Sloveniji.

V letu 2009 so bile v skladu s svetovnimi trendi medletne stopnje inflacije zelo nizke, avgusta je bila ničelna inflacija, julija in septembra pa celo deflacija (glej Tabelo 3.5). Sklepam, da prevzem evra ni mogel imeti tako dolgoročnega učinka in ni več vplival na inflacijo v tem letu.

Tabela 3.6: Medletne stopnje inflacije v Sloveniji leta 2009, merjene z ICŽP

Mesec	Stopnja inflacije (v %)
Januar	1,6
Februar	2,1
Marec	1,8
April	1,1
Maj	0,7
Junij	0,3
Julij	-0,6
Avgust	0,0
September	-0,1
Oktober	0,0

Vira: Banka Slovenije (2009, oktober: 101-II); Statistični urad Republike Slovenije

3.4 Inflacija v Sloveniji v primerjavi z Evropsko unijo in evroobmočjem

Kot je razvidno iz Tabele 3.7, je bila inflacija v Sloveniji pred vstopom v EU občutno višja od povprečja držav članic in evroobmočja. Leta 2004 je razlika že padla pod dva odstotka, v letih 2005 in 2006 pa je Slovenija z inflacijsko stopnjo 2,5 % odstopala le še za 0,3 %. Po prevzemu evra se je inflacija pri nas v primerjavi z evroobmočjem in EU znova zvišala, leta 2007 je bila tako za 1,7 % višja kot v evroobmočju in za 1,5 % višja kot v EU. V primerjavi z letom 2006 je narasla za 1,3 %, medtem ko se je v evroobmočju in EU spremenila le za 0,1 %. Inflacija v Sloveniji je leta 2007 močno odstopala od evroobmočja predvsem v cenah hrane in storitev, kar je bila najverjetneje posledica predvsem notranjih dejavnikov, kot sta na primer višje agregatno povpraševanje glede na potencialno rast v državi in prenos cen iz tujine, vezanih na domačo tržno strukturo. Na ta dva dejavnika je v svojem decembrskem biltenu opozorila tudi ECB (Banka Slovenije 2008, januar: 9-I).

Kot je razvidno iz Tabele 3.7, je leta 2008 po dolgem času inflacija v evroobmočju in v celotni EU narasla nad tri odstotke, kar je bila verjetno posledica višjih cen energentov po svetu v tem letu. V evroobmočju je v primerjavi z letom 2007 narasla za 1,2 %, v EU za 1,4 %, v Sloveniji pa za 1,7 %. Pri nas je bila tako v letu 2008 inflacija za 2,2 % višja kot v evroobmočju in za 1,8 % višja kot v EU. Inflacija v Sloveniji je to leto od evroobmočja

odstopala v vseh podskupinah z izjemo energentov. Možne vzroke za višjo rast cen v Sloveniji je bilo mogoče pripisati predvsem notranjim dejavnikom, kot sta visoka rast agregatnega povpraševanja v predhodnem obdobju in naraščajoča rast stroškov dela v primerjavi z evroobmočjem. Velik delež pri odstopanju cen se je pokazal pri storitvah in drugih industrijskih proizvodih brez energentov, ki so rasli še enkrat hitreje kot v evroobmočju. Tudi povprečna rast cen hrane je bila v Sloveniji višja. (Banka Slovenije 2009, januar: 9-I).

Tabela 3.7: Primerjava povprečnih letnih stopenj inflacije (v %) v EU, evroobmočju in Sloveniji (2000–2008) glede na HICŽP

Območje/leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Evropska unija	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7
Evroobmočje	2,1	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3
Slovenija	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5

Vir: Eurostat

Če povzamem, se je inflacija v Sloveniji po prevzemu evra ponovno oddaljila od povprečja evroobmočja in EU, čeprav razlika nikoli ni presegla 2,2 %. Med mnogimi razlagami inflacijskega dogajanja v Sloveniji med prevzemom evra in po njem se je oblikovalo tudi stališče, da se Slovenija povišanju cen, predvsem v storitvenem sektorju, v času prevzema evra ni mogla izogniti zaradi priložnosti, ki jo je dobila, da zmanjša cenovne razlike v primerjavi z EU, predvsem evroobmočjem, in sosednjimi državami. Tudi vlada je v poročilu parlamentu o prevzemu evra v začetku leta 2007 priznala, da bi lahko storila več, da bi se gospodarski subjekti v delni ali večinski lasti države držali dogovora o pravičnem določanju cen (Deloitte Consulting 2007, 42–43).

4 VRZEL MED ZAZNANO IN IZMERJENO INFLACIJO PO PREVZEMU EVRA

4.1 Opredelitev zaznane inflacije in njeno merjenje

Splošna javnost zaznava spremembe cen subjektivno in to subjektivno zaznavanje Fluch in Stix (2005, 23) opredeljujeta kot zaznano inflacijo. Nanjo vplivajo številni dejavniki (splošni psihološki pojavi in/ali posebne okoliščine kot v primeru prevzema evra), zaradi česar je zaznano inflacijo težko izmeriti.

Pri merjenju zaznane inflacije se analitiki večinoma zanašajo na rezultate, pridobljene z usklajeno raziskavo potrošnikov (Harmonised Consumer Survey for the European Union – Consumer Confidence Barometer), ki jo v vseh članicah EU vsak mesec izvaja Evropska komisija (Fluch in Stix 2005, 23). Ta v mesečni publikaciji medijem⁹ objavlja indikatorje, značilne za celotno EU in evroobmočje. V okviru te raziskave se zaznana inflacija meri na podlagi dveh vprašanj (Del Giovane in Sabbatini 2006, 157). Najprej je zastavljeno kvalitativno vprašanje: Kako so se po vašem mnenju v zadnjih dvanajstih mesecih spremenile cene?¹⁰ Možni odgovori so: (1) močno so narasle, (2) zmerno so narasle, (3) rahlo so narasle, (4) ostale so približno enake, (5) padle so, (9) ne vem¹¹ (Evropska komisija v Linden 2005, 4). Osnova za izračunavanje zaznane inflacije s tem vprašanjem je odstotno ravnotežje med tistimi, ki pravijo, da so cene narasle, in tistimi, ki verjamejo, da so padle (Fluch in Stix 2005, 23). Pomanjkljivost opisane metode je, da izračunanih števil ni mogoče neposredno primerjati z dejansko inflacijo, saj razvoj odstotnega ravnotežja omogoča samo sklepanje o trendih zaznane inflacije, ne dopušča pa mednarodnih primerjav (Fluch in Stix 2005, 27). Tistim, ki so na kvalitativno vprašanje odgovorili z odgovori 1, 2, 3 ali 5 se pozneje v anketi zastavi še kvantitativno

---

⁹ Business and Consumer Survey.

¹⁰ How do you think that consumer prices have developed over the last 12 months?

¹¹ (1) risen a lot, (2) risen moderately, (3) risen slightly, (4) stayed about the same, (5) fallen, (6) don't know.

vprašanje: Za koliko odstotkov menite, da so se v zadnjih 12 mesecih povešale/znižale cene? (Navedite konkretno številko.)¹² (Evropska komisija v Linden 2005, 3).

Brachinger (v Fluch in Stix 2005, 27) je kot alternativo uporabi podatkov iz anket za merjenje zaznane inflacije razvil cenovni indeks, ki temelji na metodologiji, podobni tisti, ki jo uporabljajo indeksi cen življenjskih potrebščin. Od njih se razlikuje po tem, da vključuje le psihološke dejavnike, ki vplivajo na zaznano inflacijo. Brachingerjev indeks zaznane inflacije¹³ integrira podatke tako, da upošteva tri hipoteze (Brachinger 2004, 2005 v Brachinger 2006, 6):

1. v prvi fazi zaznavanja potrošnik glede na referenčne cene za izbrane izdelke cene ovrednoti kot koristi ali izgube,
2. izgube imajo večjo težo kot koristi, kar pomeni, da je potrošnik veliko bolj občutljiv na zvišanja kot na znižanja cen,
3. pogosteje kot potrošnik naleti na povišanja cen, višjo inflacijo zaznava, saj se lažje spomni primerov povišanj cen.

Ker Brachingerjev indeks zaznane inflacije zvišanja cen obtežuje višje kot indeks cen življenjskih potrebščin, so vrednosti indeksa zaznane inflacije načeloma višje od vrednosti indeksa cen življenjskih potrebščin (Brachinger 2006, 11).

4.2 Nastanek vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra leta 2002

Kot je pokazala raziskava Evropske komisije (v Aucremanne in drugi 2007, 12), je zaznana inflacija od januarja 1996 do decembra 2001 razmeroma dobro sledila izmerjeni inflaciji, razlike med zaznano in izmerjeno inflacijo pa so bile kratkoročne. Po prevzemu evra se je v državah evroobmočja začela kazati razlika med zaznano in izmerjeno ravno cen, v državah, ki niso bile del evroobmočja, pa razlike ni bilo. To kaže, da je prevzem

---

¹² By how many percent do you think that consumer prices have gone up/down over the past 12 months? (Please give a single figure estimate).

¹³ Perceived inflation index – IPI.

evra povzročil vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo (Aucremanne in drugi 2005 v Antonides 2008, 429).

V Avstriji se je vrzel začela oblikovati februarja 2002 in se ni začela manjšati vse do konca leta 2004, ko je izmerjena inflacija v državi naraščala (Fluch in Stix 2005, 24). Tudi v Nemčiji je bila v času uvajanja evrskih bankovcev in kovancev zaznana inflacija (glede na Brachingerjev indeks) močno višja od inflacije, izmerjene z indeksom cen življenjskih potrebščin. To obdobje »evrske inflacije« pa se ni začelo s sprejetjem evrske gotovine, temveč že v prejšnjem letu (Brachinger 2006, 13). Preprosta analiza trendov obeh inflacij jasno kaže, da je do avgusta 2005 indeks zaznane inflacije v povprečju rasel skoraj dvakrat hitreje kot indeks cen življenjskih potrebščin (Brachinger 2006, 16). Nemci so novo valuto evro imenovali kar *Teuro*, s čimer so evro neposredno povezali z nemško besedo *teuer* (Aucremanne in drugi 2007, 1), ki v prevodu pomeni *drag*. Tudi v Italiji je po prevzemu evra prevladalo mnenje, da je inflacija v resnici višja od uradnih števil. Ljudje so bili prepričani, da so trgovci cene številnih izdelkov in storitev preračunali po tečaju 1.000 lir za 1 €, namesto po uradnem tečaju 1.936,27 lire za 1 €, kar bi pomenilo skoraj 100-odstotno zvišanje. Zasebni raziskovalni centri so objavljali svoje ocene inflacije, ki so bile veliko višje od tistih, ki jih je izmeril italijanski državni statistični urad Istat, in to je še dodatno okrepilo vtis javnosti (Del Giovane in Sabbatini 2006, 155–156).

Iz tega lahko izpeljem naslednjo hipotezo:

Hipoteza 1 (H1): *Zaradi prevzema evra je nastala vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo.*

4.3 Pomembnost razumevanja zaznane inflacije

Razumevanje razlogov za zvišanje zaznane inflacije je pomembno, ker:

1. če potrošniki zamenjavo valute povezujejo z velikim številom povišanj cen, lahko to spodkoplje verodostojnost uradnih meritev cen in/ali zmanjša javno podporo novi valuti (Stix 2009, 3);
2. ima lahko zvišana zaznana inflacija realne učinke, na primer povzroči lahko neoptimalne odločitve potrošnikov in/ali vodi do zmanjšanja porabe (ECB 2002 in Janger in drugi 2005 v Stix 2009, 3);
3. zaznana in pričakovana inflacija vplivata na posameznikovo finančno obnašanje in s tem tudi na dejansko inflacijo (Ranyard in Del Missier 2008, 380; Fluch in Stix 2005, 39);
4. je temeljito poznavanje dejavnikov, ki vplivajo na zaznano inflacijo, pomembno za tiste, ki oblikujejo monetarno politiko, še posebej v luči uvedbe evra v nekaterih novih članicah (Stix 2009, 3).

4.4 Dejavniki, ki vplivajo na nastanek vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo

4.4.1 Način merjenja inflacije

V razpravah o vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo se pogosto kritizira uradne cenovne indekse, ki naj bi uporabljali neustrezne metode izračunavanja in s tem podcenjevali inflacijo, ki jo gospodinjstva dejansko občutijo (Del Giovane in Sabbatini 2006, 161). Uradna statistika namreč meri spremembe cen drugače kot potrošniki, ki svoje ocene sprememb cen oblikujejo na podlagi subjektivnega in selektivnega zaznavanja (Fluch in Stix 2005, 45). Vsak potrošnik pri seštevanju zaznanih sprememb cen različnih izdelkov uporablja svoje uteži za posamezne izdelke. Na primer: potrošnik, ki nikoli ne kupi bencina, verjetno ceni bencina ne bo pripisoval nobene teže (Antonides 2008, 419). Tudi najemnina, na primer, je velik izdatek za podnajemnike, na mesečne izdatke lastnikov domov pa nima popolnoma nobenega vpliva (Del Giovane in Sabbatini

2006, 175). Bryan in Venkatu (2002 v Linden 2005, 20–21) sta testirala hipotezo, da zaznana inflacija potrošnikov ni neposredno povezana z indeksom cen življenjskih potrebščin. To sta storila tako, da sta anketirance spraševala, ali so že slišali za indeks cen življenjskih potrebščin. Ljudje, ki so za indeks že slišali, so dali neverjetno točen odgovor na vprašanje o stopnji sprememb cen za zadnjih 12 mesecev.

Poraja pa se tudi vprašanje, ali obstaja povezava med zaznano inflacijo in zaznano kredibilnostjo instrumentov za merjenje sprememb cen. Podatki (FESSEL-Gfk 2004 v Fluch in Stix 2005, 44) kažejo, da nižja kot je stopnja kredibilnosti inflacijske stopnje, višja je zaznana inflacija in obratno. Del Giovane in Sabbatini (2006, 164) pojasnjujeta italijanski primer in pravita, da dostopni podatki ne kažejo, da bi indeksi, ki jih izračunava italijanski statistični urad Istat, sistematično napačno izračunavali in podcenjevali inflacijo. Opozarjata pa, da je z metodološkega vidika še prostora za izboljšave. Obstaja tudi možnost napak pri zbiranju podatkov, pri čemer avtorja mislita predvsem na izbiro trgovin ter vzorca izdelkov in storitev, ki se jih upošteva pri izračunavanju. Tudi Aucremanne in drugi (2007, 24) pravijo, da vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo ne postavlja pod vprašaj točnosti indeksa cen življenjskih potrebščin (Aucremanne in drugi 2007, 24).

4.4.2 Cene pogosto kupljenih izdelkov in nepoznavanje cen

Zaznavanje inflacije vključuje hevristiko dostopnosti¹⁴: »na ocene sprememb cen zelo verjetno vpliva dejstvo, kako preprosto se lahko spomnimo posameznih povišanj cen, ki smo jih nedavno opazili« (Bates and Gabor 1986, 305 v Ranyard in Del Missier 2008, 385). Štirje dejavniki vplivajo na dostopnost sprememb cen: nedavnost nakupa, pogostost nakupa, velikost spremembe in smer spremembe cene (Ranyard in Del Missier 2008, 385). Po prevzemu nove valute so si morali potrošniki zapomniti veliko novih cen, izraženih v evrih. Tovrsten učni proces lahko traja dolgo časa. Za izdelke in storitve, ki se jih kupuje pogosteje, nekatere celo nekajkrat na dan, je ta proces krajši, kar pomeni, da je

---

¹⁴ Availability heuristic.

zaznana inflacija po prevzemu nove valute odsevala predvsem cene pogosto kupljenih izdelkov in storitev. Toda le namenjanje večje pozornosti tem izdelkom ni zadosten razlog za zaznavanje višje inflacije v primerjavi z izmerjeno. Za to mora biti izpolnjen še dodaten pogoj: cene pogosto kupljenih izdelkov morajo naraščati hitreje od drugih izdelkov v košarici (Del Giovane in Sabbatini 2006, 167–168). V Sloveniji je bil ta pogoj izpolnjen, saj so se s prevzemom evra dvignile cene za vrsto drobnih izdelkov, ki jih kupujemo najpogosteje, ponavadi kar z gotovino, ki jo imamo pri sebi. To so, na primer, skodelica kave v kavarni, kruh, popravilo avtomobila, vstopnica za športno tekmovanje in obisk frizerja (Evropska komisija). Ker ti stroški zavzemajo le majhen del košarice indeksa cen življenjskih potrebščin, lahko to povzroči nastanek vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo.

Toda tudi pri pogosto kupljenih izdelkih je spomin potrošnikov slab. Dickson in Sawyer (1990 v Antonides 2008, 418–419) sta ugotovila, da se je takoj po nakupu le 47 % potrošnikov pravilno spomnilo cen, 56 % pa jih je navedlo ceno v okviru petodstotne objektivne cene. Poleg tega so nepravilno zapomnjene cene v povprečju štiri odstotke nižje od dejanskih, kar prispeva k zaznavanju povišanj. Kadar potrošniki nimajo točnih informacij o cenah, se zanašajo na asociirane datume in cene ter z njihovo pomočjo ocenijo okvirno ceno izdelka ali storitve (Kemp 1999 v Ranyard in Del Missier 2008, 390). Specifične spremembe cen (ali nove cene v ponudbi) tako ovrednotijo na bolj intuitivni ravni, zaradi česar se lahko pojavijo nepravilne referenčne cene in posledično nepravilno zaznavanje sprememb cen (Ranyard in Del Missier 2008, 390; Antonides 2008, 418).

4.4.3 Asimetrija v zaznavanju sprememb cen in poročanju medijev

Kot je že bilo zapisano v poglavju 4.1, Brachinger (2004, 2005 v Brachinger 2006, 6) predpostavlja, da je potrošnik veliko bolj občutljiv na povišanja kot na znižanja cen oziroma da imajo izgube večjo težo kot koristi. Tudi Del Giovane in Sabbatini (2006, 169) opozarjata, da je potrošnik morda bolj občutljiv na povišanje ene cene kot na

znižanje neke druge, čeprav sta spremembi sočasni in enaki. Tudi izjemno zvišanje cene izdelka, ki ima v košarici indeksa majhno utež, lahko ima močnejši vpliv na zaznavanje potrošnikov kot majhna sprememba za izdelek z večjo utežjo. Večje spremembe cen in izgube oziroma zvišanja cen zbuja več pozornosti (Ranyard in Del Missier 2008, 385). Poleg tega imajo potrošniki izoblikovane nize sprejemljivih cen. Janiszewski in Lichtenstein (1999 v Ranyard in Del Missier 2008, 392) menita, da je mogoče, da imajo ljudje odpor do prilagajanja svojih cenovnih nizov navzgor. V podporo temu pogledu sta Ackerman in Perner (2004 v Ranyard in Del Missier 2008, 392) ugotovila, da so potrošniki manj pripravljeni višati kot pa nižati skrajne točke svojih nizov; ena sama nižja cena lahko povzroči prilagajanje niza, medtem ko je potrebno večkratno izpostavljanje višjim cenam, da se sprejemljivi niz poviša.

Opisana asimetrija zaznavanja lahko še dodatno naraste v časih povečanega medijskega poročanja o inflaciji (Del Giovane in Sabbatini 2006, 169). Posamezniki namreč dojemajo spremembe cen preko svojih neposrednih izkušenj ter ustne komunikacije in medijev (Ranyard in Del Missier 2008, 380). Rezultati kažejo, da res obstaja povezava med trendom zaznane inflacije in pozornostjo, ki jo mediji namenijo inflaciji. Toda deluje lahko v obe smeri: o rasti inflacije je vredno poročati, medijsko poročanje pa lahko vpliva na zaznavanje posameznikov (Del Giovane in Sabbatini 2006, 182). Ranyard in Del Missier (2008, 387) sta ugotovila, da se mediji v Veliki Britaniji bolj odzivajo na negativne spremembe v gospodarstvu kot na pozitivne. Asimetrijo medijskega poročanja sta zaznala tako za nezaposlenost kot za inflacijo. Tudi v Sloveniji so po prevzemu evra mnogi menili, da je poročanje Zveze potrošnikov Slovenije in Urada za varstvo potrošnikov preveč poudarjalo slabe primere in da je zasenčilo razloge zvišanj cen. Na primer, skodelica kave iz avtomata je imela 13 let nespremenjeno ceno 50 SIT (0,21 €) in cena parkiranja na občinskih parkiriščih v Ljubljani se ni spremenila od leta 1997 ter je bila veliko nižja od tržnih cen (Deloitte Consulting 2007, 46).

4.4.4 Začetna odsotnost psiholoških cen

Fluch in Stix (2005, 36) pravita, da psihološke cene (to so cene, ki se končajo na 00, 50, 90, 99) vplivajo na odločitve potrošnikov na več načinov. Spodbujajo impulzivne nakupe, imajo funkcijo signaliziranja in potrošnikom dajejo referenčne cene. V času prevzema evra zaradi dvojnega označevanja in natančnega preračunavanja cen, ki bi naj preprečila možna zaokroževanja navzgor, teh psiholoških cen ni bilo. Posledično so bile v mnogih primerih cene v evrih nenavadne, zaradi česar so se potrošniki še težje navadili na nove cene (Kamleitner in drugi 2005 v Fluch in Stix 2005, 36).

4.4.5 Preračunavanje cen v staro nacionalno valuto

Zamenjava valute vpliva na vrednostne lestvice ljudi in sproži postopen miselno prilagoditveni proces (Comission of the European Communities 2007, 10). Dziudijeva in Mastrobuoni (2006 v Aucremanne in drugi 2007, 6) sta ugotovila, da potrošniki, ki po prevzemu evra cene še vedno preračunavajo v staro valuto, zaznavajo višjo inflacijo. Referenčne cene teh potrošnikov so namreč stare že nekaj let, kar pri pozitivni inflacijski stopnji sčasoma vodi v naraščajoče precenjevanje inflacije. Njihove referenčne cene so bile namreč zamrznjene pri svoji vrednosti pred prevzemom evra, tekoče cene pa so naraščale v skladu z normalnim inflacijskim dogajanjem. Iz tega sledi, da večja kot je časovna vrzel med referenčnim obdobjem (pred prevzemom evrske gotovine) in sedanostjo, večja bo stopnja zaznane inflacije (Fluch in Stix 2005, 35).

Na zaznavanje inflacije vpliva tudi zaokroževanje menjalnega tečaja, ki ga pri preračunavanju uporabljajo potrošniki. Italijani so predvidoma pretvarjali cene v evre po tečaju 2.000 lir za 1 evro, namesto po točnem tečaju 1.936,27 lire za evro. To je pomenilo zaokroževanja navzgor za 3,2 %. Če bi prišteli to uradni inflaciji, bi ta imela skoraj dvakratno vrednost uradne stopnje v letu 2002 (Del Giovane in Sabbatini 2006, 183). Italijanski inštitut za ekonomske študije in analize ISAE¹⁵ (2003 v Del Giovane in

---

¹⁵Istituto di Studi e Analisi Economica.

Sabbatini 2006, 183) je ob upoštevanju predvidenih menjalnih tečajev preračunavanja potrošnikov v drugih državah evroobmočja izračunal, da je bil potencialni vpliv zaokroževanja potrošnikov pozitiven za od dva do tri odstotke v Nemčiji in Grčiji ter za od en do dva odstotka v Avstriji in na Irskem, negativen pa približno za odstotek v Belgiji. V drugih državah je bil učinek zaokroževanja zanemarljiv. To velja tudi za Slovenijo, kjer so potrošniki menjalni tečaj 239,64 SIT za 1 € predvidoma zaokrožili na 240 SIT za 1 €, kar je pomenilo zaokroževanje za le 0,15 % navzgor. Če pa so bili potrošniki bolj površni in tečaj zaokrožili kar na 250 SIT za 1 €, je to pomenilo zaokroževanje za kar 4,3 % navzgor. ISAE (2003 v Del Giovane in Sabbatini 2006, 183) je ugotovil, da je bila v letu 2002 vrzel med zaznано in izmerjeno inflacijo na splošno višja v državah, kjer je bil potencialni učinek zaokroževanja večji.

Po analogiji italijanskega primera, ki sta ga opisala Del Giovane in Sabbatini (2006, 183), bi bilo mogoče, da je preračunavanje evrskih cen v tolarje povzročilo tako imenovani dvakratni približek. Najprej so potrošniki z nenatančnim preračunavanjem cene zaokrožili navzgor, nato pa te že tako višje cene primerjali s cenami, starimi več mesecev ali celo let. Tako so močno precenili inflacijo. Če pa so imeli v mislih še cene izpred decembra 2006 ali zadnjo ceno, ki so jo plačali za konkreten izdelek, ali morda povprečje cen iz nekega določenega obdobja, kot je na primer dveh ali treh let, potem je bila inflacija pripisana prevzemu evra še bolj precenjena. Kot pravita Del Giovane in Sabbatini (2006), je ta učinek še posebej aktualen pri trajnih dobrinah in pri dobrinah, katerih cene so leto za letom močno naraščale (npr. hrana v restavracijah).

Iz tega lahko izpeljem naslednjo hipotezo:

Hipoteza 2 (H2): *Potrošniki, ki cene pogosteje preračunavajo v tolarje, zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki preračunavajo redkeje.*

4.4.6 Pričakovanja in odnos do evra

Izsledki psihološke literature kažejo, da igrajo pričakovanja pomembno vlogo pri subjektivnem zaznavanju cen – če so povišanja cen pričakovana, jih potrošniki lažje tudi zaznajo (Fluch in Stix 2005, 34). V inflacijskih obdobjih se lahko zgodi, da se potrošnikom zdi, da je cena določenega izdelka narasla, čeprav je v resnici ostala nespremenjena (Ranyard in Del Missier 2008, 386). Do tega pride, ker potrošniki zaradi splošnega razvoja dogodkov v gospodarstvu to pričakujejo. V raziskavi, ki jo izvedla Evropska komisija (2004 v Fluch in Stix 2005), je približno 55 odstotkov sodelujočih odgovorilo, da so že pred prevzemom evra pričakovali, da se bodo cene zvišale. V Sloveniji so na pričakovanja ljudi v zvezi s prevzemom evra pomembno vplivale izkušnje sosednjih Avstrije in Italije, kjer je evro postal znan kot prinašalec številnih podražitev. Tudi na splošno je v državah, ki so v prvem krogu prevzele evro, prevladalo mnenje, da so zaradi prevzema nove valute cene narasle (Deloitte Consulting 2007, 47). Prepričanja iz tujine so vplivala na pričakovanja in zaznavanje potrošnikov v Sloveniji. S pričakovanji je povezan tudi splošen odnos do valute. V Avstriji so tisti, ki so imeli pred prevzemom evra negativen ali nevtralen odnos do evra, po prevzemu zaznavali višjo inflacijo kot tisti, ki so pred prevzemom imeli pozitiven odnos. Enako velja za potrošnike, ki so že pred prevzemom evra pričakovali zvišanja cen. Ocenjen učinek teh dveh spremenljivk je bil približno šest odstoten (Stix 2009, 7).

Iz tega lahko izpeljem naslednji dve hipotezi:

Hipoteza 3 (H3): *Potrošniki, ki so pred prevzemom evra v večji meri pričakovali povišanja cen, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so povišanja pričakovali v manjši meri.*

Hipoteza 4 (H4): *Potrošniki, ki so pred prevzemom evra imeli bolj negativen odnos do evra, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so imeli bolj pozitiven odnos.*

4.4.7 Demografski dejavniki

Medtem ko se indeks cen življenjskih potrebščin nanaša na povprečno potrošnjo vseh gospodinjstev, lahko zaznavanje posameznika ali skupine posameznikov odseva spremembe cen izdelkov in storitev, ki sestavljajo njihovo osebno košarico porabe. Načeloma se osebna košarica razlikuje od povprečne glede na posameznikove družbeno-ekonomske značilnosti (dohodek, starost, status gospodinjstva, izobrazbo idr.). Zaradi teh razlik sta lahko posameznikova osebna inflacijska stopnja in povprečna stopnja za celotno populacijo popolnoma različni (Del Giovane in Sabbatini 2006, 173). Toda Aucremanne in drugi (2007, 15) pravijo, da je zaznavanje trajno in da leta 2002 ni bilo pod močnim vplivom prevzema evra. Trdijo, da družbeno-ekonomske značilnosti potrošnikov niso odigrale pomembnejše vloge pri nenadnem nastanku vrzeli med zaznano in izmerjeno inflacijo v času prevzema nove valute. Podobno trdita tudi Del Giovane in Sabbatini (2006 v Aucremanne in drugi 2007, 15), medtem ko Stix (2006 v Aucremanne in drugi 2007, 15) ter Dziudijeva in Mastrobuoni (2006 v Aucremanne in drugi 2007, 15) pravijo, da so dohodek gospodinjstva, stopnja izobrazbe in starost dejavniki, ki so pri prevzemu evra vplivali na zaznano inflacijo. Tudi sama zavzemam stališče, da so demografski dejavniki v času prevzema nove valute pomembno vplivali na zaznavanje sprememb cen, in jih je smiselno vključiti v nadaljnje raziskovanje.

Jonung (1981 v Linden 2005, 2) in Palmqvist in Strömberg (2004 v Linden 2005, 2) so na podlagi švedske študije gospodinjstev¹⁶ razkrili demografske značilnosti zaznane inflacije. Ugotovili so, da gospodinjstva z nižjimi dohodki menijo, da je inflacija višja, kot gospodinjstva z višjimi dohodki. Izobrazba je pomembna na enak način: višja kot je izobrazba, nižja je zaznana inflacija. Ženske poročajo o višji inflaciji kot moški. Mladi in stari zaznavajo višjo inflacijo kot tisti srednjih let – gre za razmerje U-oblike. Do enakih spoznanj sta prišla tudi Bryan in Venkatu (2002 v Linden 2005, 2), ki sta na podlagi inflacijske psihološke raziskave¹⁷ predstavila demografske značilnosti zaznane inflacije v ZDA. Aucremanne in drugi (2007, 15) opozarjajo, da tudi Brachingerjeva teorija morda

---

¹⁶ Swedish Household Survey.

¹⁷ Inflation Psychology Survey.

namiguje, da se zaznavanje cen razlikuje glede na demografske značilnosti. Ker skupine z nižjimi dohodki proporcionalno zapravijo več denarja za osnovne dobrine, njegova teorija namiguje, da te skupine zaznavajo višjo inflacijo. To bi lahko držalo tudi za ženske, ki domnevno še vedno pogosteje vodijo gospodinjstvo kot moški. Stix (2009, 7–9) opozarja, da je verjetnost oblikovanja vrzeli med zaznано in izmerjeno inflacijo pri tistih, ki vodijo gospodinjstvo, za devet odstotkov višja. Ker je v tej funkciji 92 odstotkov vseh žensk in samo 38 odstotkov vseh moških, je učinek statusa v gospodinjstvu in učinek spola težko empirično ločiti brez interakcije. Zaradi tega sem se odločila, da teh dveh spremenljivk ne bom vključila v teoretski model, ki ga bom tudi empirično preverila. Iz modela bom izključila tudi dohodek gospodinjstva, saj gre za spremenljivko, ki ima pogosto veliko manjkajočih odgovorov.

V empiričnem delu se bom od demografskih dejavnikov tako osredotočila le na izobrazbo in starost. Kar se tiče izobrazbe, usklajena raziskava potrošnikov (Evropska komisija v Stix 2009, 7) potrjuje rezultate zgoraj omenjenih raziskav, saj kaže, da verjetnost za nastanek vrzeli med zaznано in izmerjeno inflacijo s stopnjo izobrazbe pada. Glede na avstrijsko raziskavo (FESSEL-GfK 2004 v Stix 2009, 7) imajo tisti, ki so se izučili kot vajenci, 10 odstotkov manjšo verjetnost za nastanek vrzeli kot tisti z osnovno šolo. Srednješolska izobrazba v primerjavi z osnovnošolsko zmanjša verjetnost za nadaljnjih 20 odstotkov, univerzitetna pa za 30 (Stix 2009, 7). Kar se tiče vpliva starosti na zaznано inflacijo, si raziskave niso enotne. Usklajena raziskava potrošnikov (Evropska komisija v Linden 2005, 8) namreč kaže, da zaznana inflacija s starostjo raste. Tudi že omenjena avstrijska raziskava je pokazala, da po 25. letu starosti verjetnost za nastanek vrzeli med zaznано in izmerjeno inflacijo s starostjo narašča. Ljudje, stari 65 ali več, imajo za 19 odstotkov večjo verjetnost za izoblikovanje vrzeli kot tisti, stari med 25 in 34. Starost igra pomembno vlogo, saj upokojenci z nizkimi nominalnimi povišanji pokojnin bolj občutijo povišanja cen kot mlajša gospodinjstva, ki se lahko prilagajajo ponudbi dela (Stix 2009, 6–7). To nasprotuje ugotovitvam prej omenjenih švedske študije gospodinjstev in inflacijske psihološke raziskave za ZDA.

Iz tega lahko izpeljem naslednji dve hipotezi:

Hipoteza 5 (H5): *Potrošniki z višjo stopnjo izobrazbe zaznavajo nižjo inflacijo kot potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe.*

Hipoteza 6 (H6): *Starejši zaznavajo višjo inflacijo kot mlajši.*

4.5 Teoretski model in raziskovalne hipoteze

Na podlagi proučene literature sem oblikovala teoretski model, ki vključuje šest spremenljivk. Na odvisno spremenljivko *zaznana inflacija po prevzemu evra* vpliva pet neodvisnih spremenljivk: *preračunavanje cen v tolarje, pričakovanja v povezavi z evrom, starost, izobrazba in odnos do evra pred prevzemom*. Model bom preverila na podlagi petih hipotez (H2–H6). Hipoteza 1 (H1) v model ni vključena, saj ne določa odnosa med spremenljivkami, temveč se nanaša le na spreminjanje osrednje odvisne spremenljivke *zaznana inflacija po prevzemu evra*.

Izpeljane hipoteze so:

Hipoteza 1 (H1): *Zaradi prevzema evra je nastala vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo..*

Hipoteza 2 (H2): *Potrošniki, ki cene pogosteje preračunavajo v tolarje, zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki preračunavajo redkeje.*

Hipoteza 3 (H3): *Potrošniki, ki so pred prevzemom evra v večji meri pričakovali povišanja cen, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so povišanja pričakovali v manjši meri.*

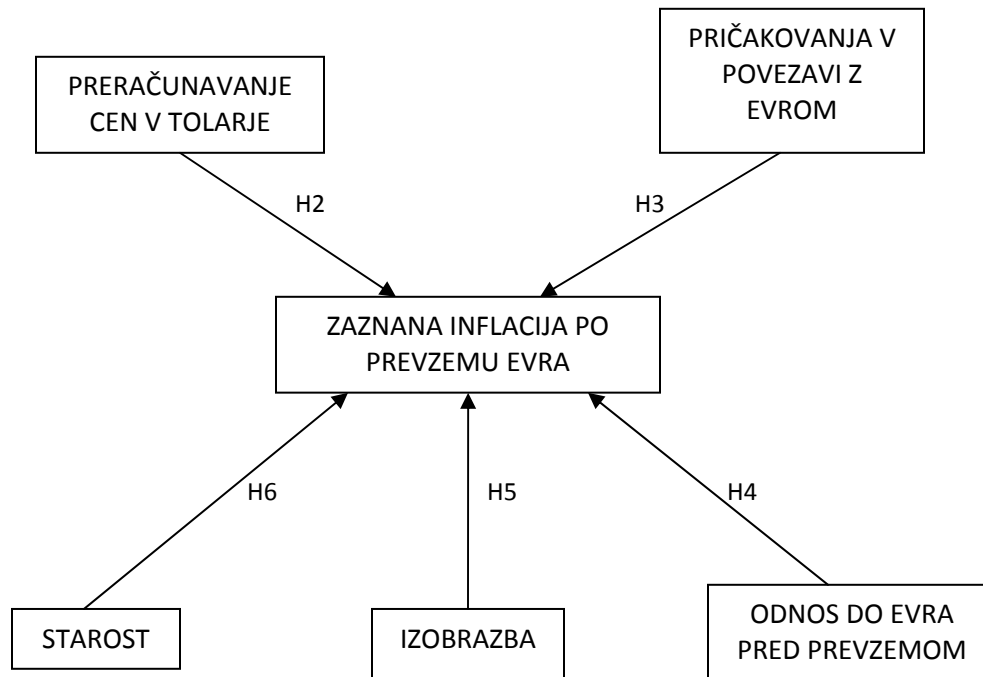
Hipoteza 4 (H4): *Potrošniki, ki so pred prevzemom evra imeli bolj negativen odnos do evra, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so imeli bolj pozitiven odnos.*

Hipoteza 5 (H5): *Potrošniki z višjo stopnjo izobrazbe zaznavajo nižjo inflacijo kot potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe.*

Hipoteza 6 (H6): *Starejši zaznavajo višjo inflacijo kot mlajši.*

Na Sliki 4.1 je razviden teoretski model povezanosti med spremenljivkami (H2–H6) in pet hipotez, ki določajo odnos neodvisnih spremenljivk do odvisne spremenljivke.

Slika 4.1: Model povezanosti spremenljivk in pripadajoče hipoteze (H2–H6)

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 Operacionalizacija in merjenje spremenljivk

Zaznano inflacijo po prevzemu evra bom merila s konstruktom treh indikatorjev. Prvi indikator sem izpeljala iz vprašanja, ki ga Evropska komisija (v Linden 2005, 4) mesečno uporablja v usklajeni raziskavi potrošnikov¹⁸ za merjenje zaznane inflacije: Kako so se po vašem mnenju v zadnjih dvanajstih mesecih spremenile cene? Možni odgovori so: (1) močno so narasle, (2) zmerno so narasle, (3) rahlo so narasle, (4) ostale so približno enake, (5) padle so, (9) ne vem. Ker je od prevzema evra preteklo že več kot dve leti in

¹⁸ Angleške ustreznice so navedene v poglavju 4.1.

pol, menim, da bi bilo spraševanje o spremembah cen v času od prevzema do danes nesmiselno, saj se lahko v tako dolgem obdobju že pri normalnem inflacijskem dogajanju cene močno zvišajo. Poleg tega bi se s takšnim vprašanjem izgubil podatek o vplivu prevzema evra na zaznano inflacijo, ki pa je za raziskavo ključnega pomena. Zato sem vprašanje preoblikovala. Potrebno se mi je zdelo popraviti tudi mersko lestvico, zaradi katere je bilo vprašanje sugestivno, spremenljivka pa le ordinalna. Lestvica je namreč vsebovala tri vrednosti, ki so opisovale povišanja cen in le eno vrednost, ki je opisovala znižanje cen. Preoblikovani indikator je tak: Kako so se zaradi prevzema evra po vašem mnenju spremenile cene? Možni odgovori so: (1) močno so narasle, (2) zmerno so narasle, (3) ostale so enake, (4) zmerno so padle, (5) močno so padle. Nastala je boljša ordinalna spremenljivka, ki se jo lahko obravnava kot številsko.

Pri oblikovanju drugega indikatorja, ki bo tvoril konstrukt, sem si pomagala z raziskavo družbe FESSEL-Gfk (2004 v Fluch in Stix 2005), od koder sem prepisala prve tri vrednosti merske lestvice za vprašanje, ki sem ga oblikovala sama. Zadnji dve vrednosti lestvice sem oblikovali tako, da je nastala dobra ordinalna spremenljivka, ki se jo lahko obravnava kot številsko. Kakšen je bil indikator v celoti v izvorni avstrijski raziskavi, mi ni uspelo ugotoviti, saj nimam neposrednega dostopa do raziskave. Nastali indikator je tak: Kaj vi osebno menite, da se je zgodilo s cenami zaradi prevzema evra? Možni odgovori so: (1) številni izdelki in storitve so se podražili, (2) nekateri izdelki in storitve so se podražili, (3) ni prišlo do sprememb v cenah izdelkov in storitev, (4) nekateri izdelki in storitve so se pocenili, (5) številni izdelki in storitve so se pocenili.

Tretji indikator, ki bo tvoril konstrukt, sem v celoti oblikovala sama. Z njim sem želela neposredno izpostaviti in povprašati po vplivu prevzema evra na cene. Mersko lestvico sem oblikovala tako, da je nastala dobra ordinalna spremenljivka, ki se jo lahko obravnava kot številsko. Indikator je tak: Prevzem evra sploh ni vplival na cene v Sloveniji. Možni odgovori so: (1) popolnoma se ne strinjam, (2) v glavnem se ne strinjam, (3) deloma se ne strinjam/deloma se strinjam, (4) v glavnem se strinjam, (5) popolnoma se strinjam.

Pričakovanja v povezavi z evrom bom merila z indikatorjem, ki sem ga izpeljala iz spremenljivke, uporabljene v raziskavi družbe FESSEL-Gfk (2004 v Stix 2009). V izvirni raziskavi je bila spremenljivka nominalna, saj je preverjala le, ali se vprašani z izjavo strinjajo ali ne. Jaz pa sem v indikator vpeljala petstopenjsko Likertovo lestvico, s čimer sem dobila dobro ordinalno spremenljivko, ki se jo lahko obravnava kot številsko. Izpeljani indikator je tak: Že pred prevzemom evra mi je bilo jasno, da bodo cene narasle. Možni odgovori so: (1) popolnoma se ne strinjam, (2) v glavnem se ne strinjam, (3) deloma se ne strinjam/deloma se strinjam, (4) v glavnem se strinjam, (5) popolnoma se strinjam.

Odnos do evra pred prevzemom bom merila z indikatorjem, ki sem ga izpeljala iz spremenljivke, uporabljene v raziskavi družbe FESSEL-Gfk (2004 v Stix 2009). Vprašanje sem samo prevedla, spremenila pa sem mersko lestvico. V izvirnem vprašanju je namreč bila uporabljena tristopenjska lestvica, jaz pa sem se raje odločila za petstopenjsko Likertovo lestvico. Nastali indikator je tak: Kakšen odnos ste imeli do evra pred njegovim prevzemom? Možni odgovori so: (1) zelo pozitiven, (2) dokaj pozitiven, (3) nevtralen, (4) dokaj negativen, (5) zelo negativen.

Odnos do evra danes bom merila z indikatorjem, ki sem ga izpeljala iz indikatorja za merjenje odnosa do evra pred prevzemom. Merska lestvica je ostala enaka, vprašanje pa se je rahlo spremenilo. Nastali indikator je tak: Kakšen odnos imate do evra danes? Možni odgovori so: (1) zelo pozitiven, (2) dokaj pozitiven, (3) nevtralen, (4) dokaj negativen, (5) zelo negativen.

Preračunavanje cen v tolarje (na splošno) bom merila z indikatorjem, ki sem ga izpeljala iz spremenljivke, uporabljene v raziskavi družbe FESSEL-Gfk (2004 v Fluch in Stix 2005; v Stix 2009). Ker natančnega opisa indikatorja nisem našla, sem o vprašanju sklepala, mersko lestvico pa skoraj v celoti prevzela. Iz člankov namreč ni bilo jasno razločno, ali sta odgovora *redko* in *nikoli* dve posamezni vrednosti ali skupaj tvorita eno vrednost *redko ali nikoli*. Smiselno se mi je zdelo odgovora ločiti. Nastali indikator je

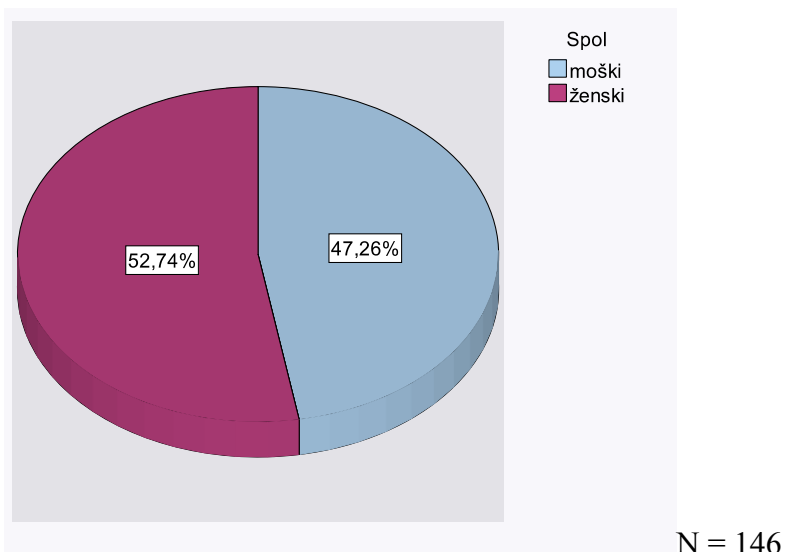
tak: Gledano na splošno, kako pogosto cene preračunavate v tolarje? Možni odgovori so: (1) vedno, (2) pogosto, (3) včasih, (4) redko, (5) nikoli.

Preračunavanje v tolarje pri večjih nakupih bom merila z indikatorjem, ki sem ga izpeljala iz spremenljivke za merjenje preračunavanja v tolarje (na splošno). Merska lestvica je ostala nespremenjena, vsebini primerno sem prilagodila samo vprašanje. Nastali indikator je tak: Kako pogosto preračunavate cene v tolarje pri večjih nakupih (npr. avtomobilih, nepremičninah)? Možni odgovori so: (1) vedno, (2) pogosto, (3) včasih, (4) redko, (5) nikoli.

5.2 Zbiranje podatkov in značilnosti vzorca

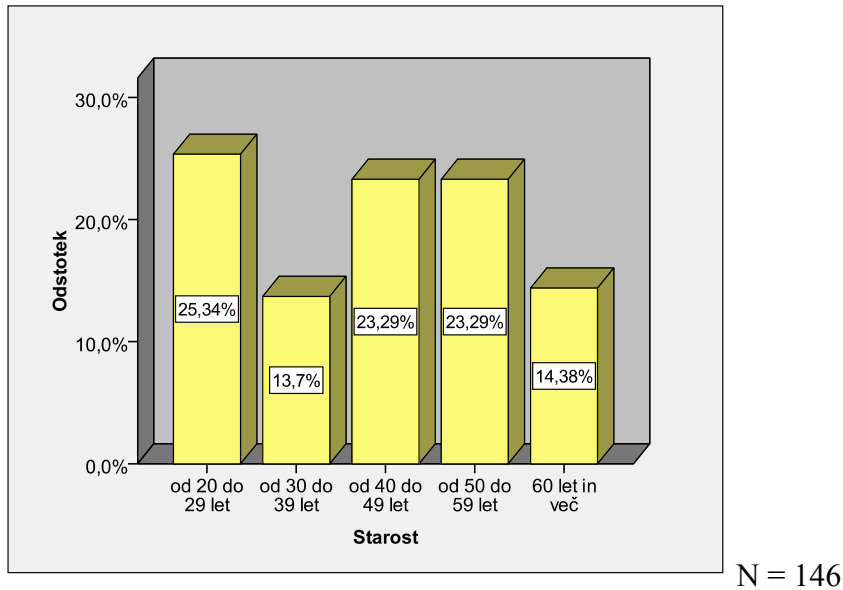
Podatke sem zbirala s terensko anketo, in sicer tako, da sem vprašalnike razdelila prijateljem in znancem, nekateri izmed njih pa so vprašalnike razdelili naprej še svojim znancem. Anketo sem prilagodila samoanketiranju, kar pomeni, da so sodelujoči lahko vprašalnik v celoti rešili brez pomoči anketarja. Anketiranje je potekalo 14 dni, od 12. do vključno 25. oktobra 2009. V tem času je vprašalnik rešilo 146 ljudi, od tega 52,74 % moških in 47,26 % žensk (glej Graf 5.1).

Graf 5.1: Delitev vzorca glede na spol

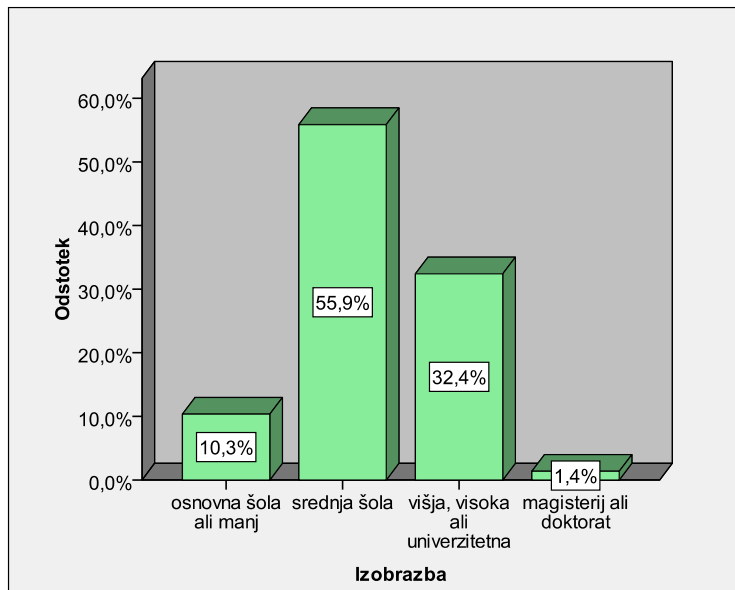
Kar se tiče starosti, je bil največji delež anketirancev (25,34 %), starih od 20 do 29 let, najmanj (13,7 %) jih je bilo starih od 30 do 39 let. V starostno skupino od 40 do 49 let se je uvrstilo 23,3 % anketirancev, prav toliko pa je bilo starih od 50 do 59 let. Manj anketirancev, in sicer 14,38 %, je bilo starih 60 let in več (glej Graf 5.2.).

Graf 5.2: Delitev vzorca glede na starost

Kar se tiče izobrazbe, je bilo v vzorec zajetih najmanj tistih z najnižjo in najvišjo izobrazbo. Samo 10,3 % anketirancev je namreč imelo osnovnošolsko izobrazbo, le 1,4 % pa magisterij ali doktorat. Prevladovali so anketiranci z opravljeno srednjo šolo, teh je bila več kot polovica (55,9 %). Približno tretjina anketirancev (32,4 %) je imela višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo (glej Graf 5.3).

Graf 5.3: Delitev vzorca glede na izobrazbo

N = 146

5.3 Opisne statistike številskih spremenljivk

Za vse številске spremenljivke sem izračunala opisne statistike (glej Tabelo 5.1). Rezultati so pokazali, da imajo vse tri spremenljivke, ki merijo zaznano inflacijo, izrazito nizke aritmetične sredine, kar pomeni, da vse tri kažejo na zelo visoko zaznano inflacijo anketirancev. Vprašani so namreč v povprečju menili, da so cene zaradi prevzema evra močno narasle in da so se zaradi prevzema evra podražili številni izdelki in storitve. Anketirancev, ki bi izrazili mnenje, da so se izdelki in storitve pocenili, sploh ni bilo, zato sta maksimalni vrednosti teh dveh spremenljivk 3, ne 5, kot je bilo zastavljeno v anketnem vprašalniku. Tretja spremenljivka, ki meri zaznano inflacijo, je zasedla vseh pet vrednosti, a je bila aritmetična sredina kljub temu dokaj nizka. V povprečju se anketiranci popolnoma do delno niso strinjali z izjavo, da prevzem evra sploh ni vplival na cene v Sloveniji, kar z drugimi besedami pomeni, da so bili prepričani, da je prevzem evra vplival na cene. Vse tri spremenljivke, ki merijo zaznano inflacijo, so glede porazdelitve izrazito asimetrične v desno in močno koničaste, kar kažejo visoke vrednosti koeficienta asimetrije in koeficienta sploščenosti. Posledično bo tako porazdeljen tudi konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra*. Aritmetična sredina spremenljivke

pričakovanja v povezavi z evrom je visoka, kar pomeni, da so se anketiranci v povprečju delno strinjali z izjavo, da jim je bilo že pred prevzemom evra jasno, da bodo cene narasle, ali z drugimi besedami, večina anketirancev je že pred prevzemom evra v neki meri pričakovala povišanja cen. Spremenljivka je glede porazdelitve močno asimetrična v levo in tudi močno koničasta. Kar se tiče odnosa do evra, so imeli anketiranci pred prevzemom in še danes v povprečju nevtralen odnos. Spremenljivka *odnos do evra pred prevzemom* je glede sploščenosti normalno porazdeljena, glede simetričnosti pa ima skoraj normalno porazdelitev, morda rahlo asimetrično v desno. Spremenljivka *odnos do evra danes* je glede na simetričnosti normalno porazdeljena, a je močno sploščena. Povprečna starost anketirancev je bila 43,84 leta, standardni odklon pa je bil 15,029 leta (glej Tabelo 5.1).

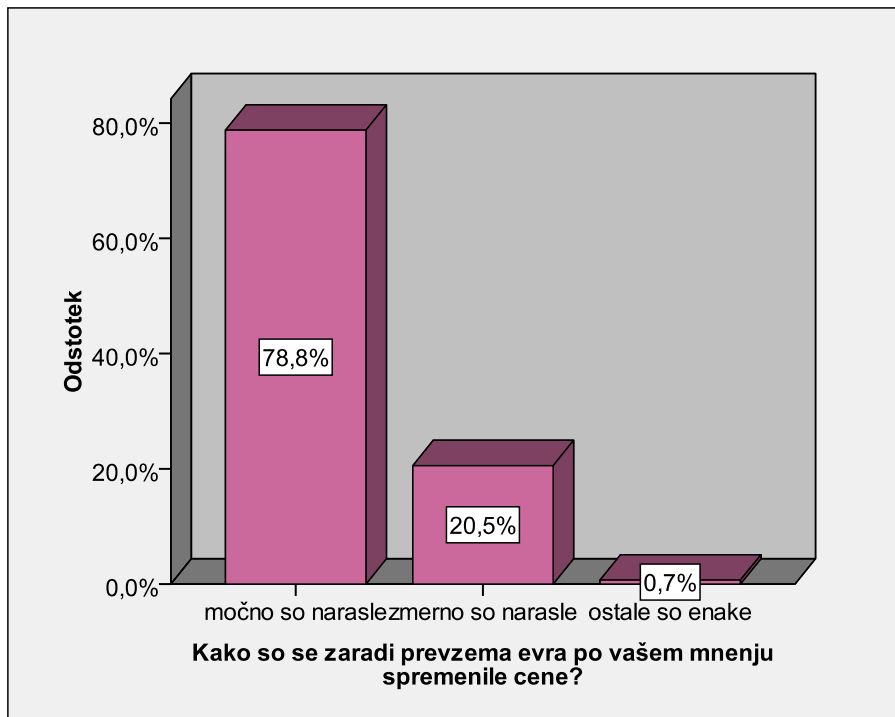
Tabela 5.1: Opisne statistike številskih spremenljivk

Ime spremenljivke	Spremenljivka	N	Min	Max	Arit. sred.	Stand. odklon	Kof. asim. in njegova stand. napaka		Kof. splošč. in njegova stand. napaka	
Zaznana inflacija 1	Kako so se zaradi prevzema evra po vašem mnenju spremenile cene?	146	1	3	1,22	,431	1,630	,201	1,393	,399
Zaznana inflacija 2	Kaj vi osebno menite, da se je zgodilo s cenami zaradi prevzema evra?	146	1	3	1,22	,431	1,630	,201	1,393	,399
Zaznana inflacija 3	Prevzem evra sploh ni vplival na cene v Sloveniji.	146	1	5	1,45	,848	2,219	,201	4,942	,399
Pričakovanja v povezavi z evrom	Že pred prevzemom evra mi je bilo jasno, da bodo cene narasle.	142	1	5	4,11	1,147	-1,354	,203	1,072	,404
	Odnos do evra pred prevzemom	146	1	5	2,58	,967	,386	,201	,085	,399
Odnos do evra danes	Kakšen odnos imate do evra danes?	146	1	5	3,12	1,160	,093	,201	-,951	,399
Starost	Starost	146	21	84	43,84	15,029	,352	,201	-,596	,399

5.4 Testiranje hipotez

Hipotezo H1 (Zaradi prevzema evra je nastala vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo.) sem testirala s pomočjo treh spremenljivk, ki naj bi jih v namene nadaljnjih analiz združila v konstrukt. Rezultati spremenljivke *zaznana inflacija 1* so pokazali, da nihče od anketirancev ni menil, da so cene zaradi prevzema evra padle. Manj kot odstotek vprašanih je menil, da so cene ostale enake, približno petina vprašanih se je strinjala, da so cene zmerno narasle, skoraj štiri petine vprašanih pa so menile, da so cene zaradi prevzema evra močno narasle (glej Graf 5.4).

Graf 5.4: Značilnosti spremenljivke *zaznana inflacija 1*

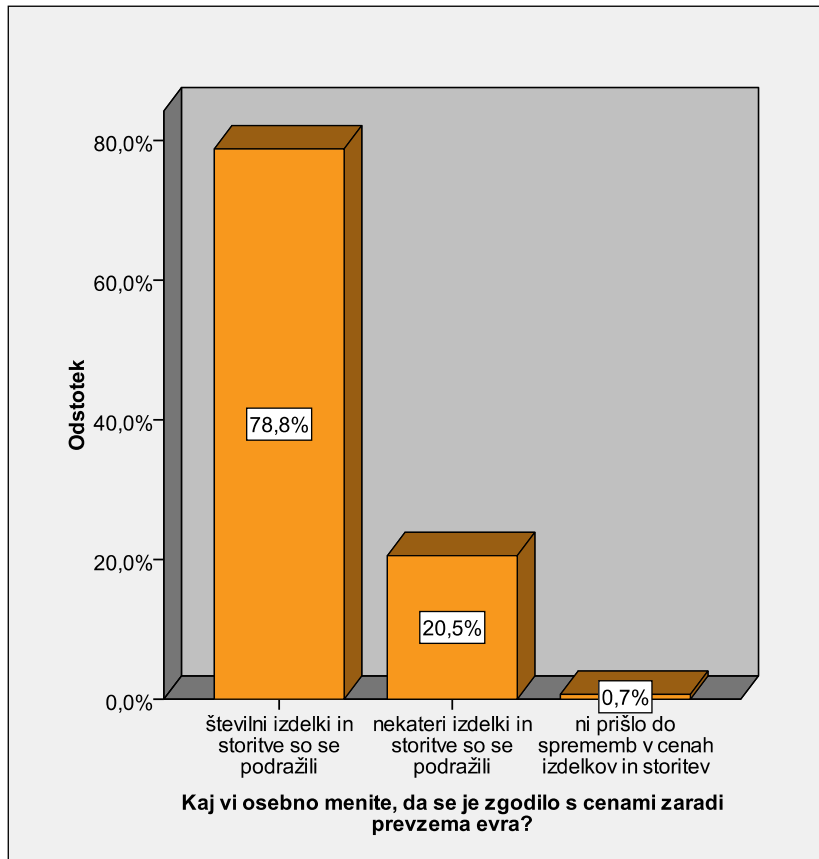

N = 146

Glede na razporeditev odstotkov so bili rezultati spremenljivke *zaznana inflacija 2* enaki rezultatom *zaznane inflacije 1*. Pokazali so namreč, da nihče od anketirancev ni menil, da so se zaradi prevzema evra izdelki in storitve pocenili. Manj kot odstotek anketirancev je menil, da zaradi prevzema ni bilo sprememb v cenah izdelkov in storitev. Približno petina anketiranih je menila, da so se podražili nekateri izdelki in storitve, skoraj štiri petine

vprašanih pa je menilo, da so se zaradi prevzema evra podražili številni izdelki in storitve (glej Graf 5.5).

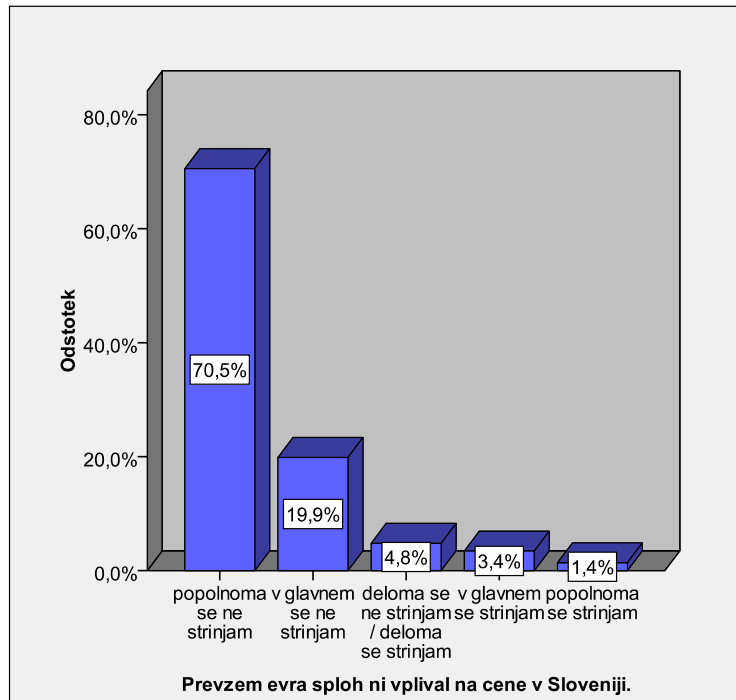
Graf 5.5: Značilnosti spremenljivke *zaznana inflacija 2*

N = 146

Pri spremenljivki *zaznana inflacija 3* so se deleži porazdelili po vseh petih skupinah, toda tistih, ki so se strinjali, da prevzem evra ni vplival na cene v Sloveniji, je bilo zelo malo. Anketirancev, ki so se popolnoma in v glavnem strinjali z izjavo, da prevzem evra sploh ni vplival na cene v Sloveniji, je bilo skupaj manj kot pet odstotkov, prav toliko je bilo tudi anketirancev, ki so se z izjavo deloma strinjali ali se deloma niso strinjali. Približno petina vprašanih se v glavnem ni strinjala, večina (70,5 %) pa se z izjavo popolnoma ni strinjala. To pomeni, da je približno 90 odstotkov anketirancev menilo, da je prevzem evra vplival na cene v Sloveniji (glej Graf 5.6).

Graf 5.6: Značilnosti spremenljivke *zaznana inflacija 3*

N = 146

Kot kažejo rezultati, so bila stališča anketirancev glede vpliva prevzema evra na cene zelo skrajna in prav nič v skladu z uradnimi številkami, navedenimi v poglavju 3.3. Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2007, 5) sta namreč izračunala, da je od decembra 2006 do vključno februarja 2007 prevzem evra k inflaciji prispeval le 0,24 %, Evropska komisija (2007) pa je navedla, da naj bi po ocenah Eurostata verjetni skupni vpliv prevzema evra na skupno rast drobnoprodajnih cen znašal približno 0,3 %.

Glede na opisane rezultate lahko hipotezo H1 sprejmem, kar pomeni, da je zaradi prevzema evra res nastala vrzel med zaznano in izmerjeno inflacijo.

Izpostaviti moram, da je pri *zaznani inflaciji 3* prišlo do primerov nekonsistentnosti. Nekaj sodelujočih, ki je pri prvem in drugem vprašanju izrazilo mnenje, da so se cene zaradi evra zvišale, je namreč pri tem vprašanju obkrožilo, da prevzem evra ni vplival na cene v Sloveniji. Ti anketiranci so imeli težave pri razumevanju ali prvih dveh ali pa tretjega vprašanja. Prepričana sem, da težava ni bila v prvih dveh spremenljivkah, temveč

v slabo zastavljenem vprašanju *zaznane inflacije 3*. Anketiranci, ki so želeli povedati, da je prevzem evra vplival na cene v Sloveniji, so morali namreč razvozlati dvojno zanikanje, najprej v vprašanju in nato še v odgovoru (glej Prilogo A), kar je nekaterim povzročalo težave.

Ker naj bi opisane tri spremenljivke tvorile konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra*, sem izračunala koeficient Cronbach α , ki meri zanesljivost konstrukta. Vrednost koeficienta je bila le 0,521, kar je po opredelitvi Ferligojeve in drugih (2005) komaj sprejemljivo. Zaradi tega, nekonsistentnosti in vprašljive formulacije *zaznane inflacije 3* sem se odločila, da to spremenljivko izločim iz konstrukta. S tem se je vrednost koeficienta Cronbach α povečala za 0,13 in dosegla zmerno vrednost (0,650) (Ferligoj in drugi, 2005). Konstrukt dveh indikatorjev bo tako bolj zanesljiv, vendar nič bolj normalno porazdeljen. Njegov koeficient asimetrije je namreč visokih 1,752, kar pomeni, da je spremenljivka izrazito asimetrična v desno; visok koeficient sploščenosti (3,146) pa kaže na izrazito koničasto obliko.

Hipotezo H2 (Potrošniki, ki cene pogosteje preračunavajo v tolarje, zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki preračunavajo redkeje.) sem testirala tako, da sem naredila kontingenčno tabelo in hi-kvadrat test za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in indikator *preračunavanje cen v tolarje (na splošno)*. Ta metoda proučevanja se uporablja za merjenje povezanosti med dvema nominalnima in/ali ordinalnima spremenljivkama, toda le, če spremenljivki nimata veliko različnih vrednosti. S hi-kvadrat testom sem izračunala signifikanco, ki meri tveganje, pri katerem trdimo, da sta spremenljivki povezani (Kropivnik in Kogovšek 2004). Ta je bila 0,356 (N = 146), kar je preveč, da bi lahko trdili, da sta spremenljivki povezani. Tudi iz kontingenčne tabele (glej Tabelo 5.2) je razvidno, da spremenljivki nista povezani, saj so deleži po skupinah razdeljeni zelo različno in brez določenega pravila.

Tabela 5.2: Kontingenčna tabela za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in spremenljivko *preračunavanje cen v tolarje (na splošno)*

		Preračunavanje cen v tolarje (na splošno)					Skupaj
		Vedno	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli	
Zaznana inflacija po prevzemu evra	Najvišja	5,0 %	26,7 %	23,8 %	29,7 %	14,9 %	100,0 %
	Visoka	14,3 %	14,3 %	28,6 %	21,4 %	21,4 %	100,0 %
	Manj visoka	11,8 %	11,8 %	35,3 %	35,3 %	5,9 %	100,0 %

N = 146

Glede na opisane rezultate moram hipotezo H2 zavrni, kar pomeni, da ljudje, ki cene pogosteje preračunavajo v tolarje, ne zaznavajo višje inflacije kot tisti, ki to počno redkeje.

Hipotezo H3 (Potrošniki, ki so pred prevzemom evra v večji meri pričakovali povišanja cen, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so povišanja pričakovali v manjši meri.) sem testirala tako, da sem za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in indikator *pričakovanja v povezavi z evrom* izračunala Pearsonov koeficient korelacije, ki meri linearno povezanost med dvema vsaj intervalnima normalno porazdeljenima spremenljivkama. Določen je na intervalu od -1 do 1 . -1 pomeni največjo možno linearno obratnosorazmerno povezanost, 0 da linearne povezanosti ni, $+1$ pa največjo možno linearno povezanost. Večja je različnost od 0 , močnejša je linearna povezanost (Kropivnik in Kogovšek 2004, 46). Za ti spremenljivki je bil koeficient $-0,071$ ($N = 142$), kar pomeni, da nista povezani.

Glede na opisane rezultate moram hipotezo H3 zavrni, kar pomeni, da potrošniki, ki so pred prevzemom evra v večji meri pričakovali povišanja cen, po prevzemu ne zaznavajo višje inflacije kot tisti, ki so povišanja pričakovali v manjši meri.

Hipotezo H4 (Potrošniki, ki so imeli pred prevzemom evra bolj negativen odnos do evra, po prevzemu zaznavajo višjo inflacijo kot tisti, ki so imeli bolj pozitiven odnos.) sem testirala tako, da sem za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in indikator *odnos do evra pred prevzemom* izračunala Pearsonov koeficient korelacije. Ta je bil $-0,123$ ($N = 146$), kar pomeni, da spremenljivki nista povezani. To potrjuje tudi vrednost signifikance, ki je bila previsoka ($0,139$).

Glede na to moram hipotezo H4 zavriniti, kar pomeni, da potrošniki, ki so imeli pred prevzemom evra bolj negativen odnos do evra, po prevzemu ne zaznavajo višje inflacije kot tisti, ki so imeli bolj pozitivnega.

Hipotezo H5 (Potrošniki z višjo stopnjo izobrazbe zaznavajo nižjo inflacijo kot potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe.) sem testirala tako, da sem naredila kontingenčno tabelo in hi-kvadrat test za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in indikator *izobrazba*. Že iz tabele je razvidno, da najvišjo zaznano inflacijo najbolj zaznavajo potrošniki z nižjo izobrazbo. V tej skupini je imelo namreč kar 71 odstotkov vprašanih največ srednjo šolo, samo 29 odstotkov pa jih je imelo višjo šolo ali več. Med tistimi, ki so zaznavali visoko inflacijo, je število anketirancev z največ srednjo šolo rahlo padlo na 67,9 odstotka, število vprašanih z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa rahlo naraslo na 32,1 odstotka. V skupini, ki je zaznavala manj visoko zaznano inflacijo, je delež tistih z največ srednjo šolo drastično padel, in sicer na 35,3 odstotka, odstotek višje, visoko ali univerzitetno izobraženih pa je drastično narasel, in sicer na 64,7 odstotka (glej Tabela 5.3). Povezanost spremenljivk je potrdil tudi hi-kvadrat test, saj je bila signifikanca le 0,005 (N = 145). To pomeni, da je tveganje, pri katerem trdimo, da sta spremenljivki povezani, dovolj majhno, da lahko hipotezo sprejmemo.

Tabela 5.3: Kontingenčna tabela za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in spremenljivko *izobrazba*

		Izobrazba				Skupaj
		Osnovna šola ali manj	Srednja šola	Višja, visoka ali univerzitetna	Magisterij ali doktorat	
Zaznana inflacija po prevzemu evra	Najvišja zaznana inflacija	7,0 %	64,0 %	27,0 %	2,0 %	100,0 %
	Visoka zaznana inflacija	25,0 %	42,9 %	32,1 %	0,0 %	100,0 %
	Manj visoka zaznana inflacija	5,9 %	29,4 %	64,7 %	0,0 %	100,0 %

N = 145

Glede na opisane rezultate lahko hipotezo H5 sprejmem, kar pomeni, da potrošniki z višjo stopnjo izobrazbe zaznavajo nižjo inflacijo kot potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe.

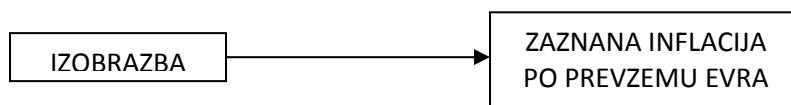
Hipotezo H6 (Starejši zaznavajo višjo inflacijo kot mlajši.) sem testirala tako, da sem za konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra* in indikator *starost* izračunala Pearsonov koeficient korelacije. Ta je bil nizkih 0,091 (N = 146), kar pomeni, da spremenljivki nista povezani.

Glede na to moram hipotezo H6 zavrniti, kar pomeni, da starejši ne zaznavajo višje inflacije kot mlajši.

5.5 Ugotovitve in empirični model povezanosti spremenljivk

Na podlagi analize podatkov, pridobljenih z Raziskavo o evru (2009) (N = 146), moram teoretski model, ki je bil izpeljan iz proučene literature, zavrniti. Izkazalo se je namreč, da lahko potrdim samo dve hipotezi, in sicer hipotezo H1, da je zaradi prevzema evra nastala vrzel med zaznana in izmerjeno inflacijo, in hipotezo H5, da potrošniki z višjo stopnjo izobrazbe zaznavajo nižjo inflacijo kot potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe. Hipoteze H2, H3, H4 in H6 sem morala zavrniti, saj se je izkazalo, da preračunavanje cen v tolarje, pričakovanja o spremembah cen pred prevzemom evra, odnos do evra pred prevzemom in starost niso vplivali na zaznavanje inflacije po prevzemu skupne evropske valute. Empirično preverjeni model tako vsebuje le dve spremenljivki (glej Sliko 5.1).

Slika 5.1: Empirično preverjeni model povezanosti spremenljivk

Toda pridobljeni rezultati za hipoteze H2, H3, H4, H5 in H6 so žal vprašljivi. Hipotezi H2 in H5 sem namreč preverjala s hi-kvadrat testom, ki predpostavlja, da mora biti najnižja pričakovana frekvenca v kontingenčni tabeli najmanj 5 (Kropivnik in Kogovšek 2004, 38). Ta pogoj pri preverjanju hipotez ni bil izpolnjen, saj sta bili najnižji pričakovani frekvenci komaj 1,28 oziroma 0,23. Hipoteze H3, H4 in H6 sem preverjala s Pearsonovim koeficientom korelacije, ki zahteva, da sta spremenljivki, za kateri se koeficient računa, normalno porazdeljeni. Tudi ta pogoj žal ni bil izpolnjen, saj je bil v

analize za preverjanje omenjenih hipotez vključen konstrukt *zaznana inflacija po prevzemu evra*, ki je porazdeljen izrazito asimetrično.

5.6 Dodatne analize in primerjave z drugimi raziskavami

Zaznana inflacija po prevzemu evra je bila v Sloveniji višja kot v Italiji. Glede na usklajeno raziskavo potrošnikov (Evropska komisija v Del Giovane in Sabbatini 2006, 157) je v Italiji eno leto po prevzemu evra 49 odstotkov potrošnikov menilo, da so cene močno narasle. Glede na Raziskavo o evru (2009) je v Sloveniji dobri dve leti in pol po prevzemu tako menilo kar 79 odstotkov vprašanih. Če štejemo tudi tiste, ki so odgovorili, da so cene zmerno narasle, se razmerje v Italiji skoraj podvoji, z 48 na 89 odstotkov, v Sloveniji pa zajame skoraj vse anketirance, saj razmerje naraste z 79 na 99 odstotkov vprašanih. Pri tem je treba upoštevati, da je od prevzema evra do raziskave v Sloveniji preteklo leto in pol več kot v Italiji, zaradi česar bi lahko bila zaznana inflacija pri nas višja. Toda izredno visoko stopnjo zaznane inflacije v Sloveniji potrjujejo tudi druge raziskave. Zveza potrošnikov Slovenije in Mednarodni institut za potrošniške raziskave (v Deloitte Consulting 2007, 46) sta v okviru projekta pricewatch marca 2007 objavila podatke, po katerih je 83 odstotkov potrošnikov v Sloveniji verjelo, da so se cene s prevzemom evra zvišale, 56 odstotkov pa jih je verjelo, da so se občutno zvišale. Poleg tega je bilo v tem času 57 odstotkov potrošnikov prepričanih, da so za rast cen krivi trgovci, čeprav so bila največja povišanja dokazano v storitvenem sektorju. Rezultati raziskave, ki jo je opravila Ninamedia (2007 v Golob in drugi 2009, 462) so podobni. Konec januarja 2007 je več kot 83 odstotkov potrošnikov menilo, da so se s prevzemom evra cene na splošno povišale.

Povišanje zaznane inflacije po prevzemu evra je značilno tudi v Avstriji. Raziskava, izvedena poleti leta 2004 (FESSEL-GfK 2004 v Fluch in Stix 2005, 25), je pokazala, da je 57 odstotkov vprašanih menilo, da so številni izdelki dražji kot pred dvema ali tremi leti, 35 odstotkov pa jih je menilo, da so nekateri izdelki dražji. Le sedem odstotkov jih je menilo, da ni bilo nobenih sprememb cen ali da je prišlo do znižanj. 59 odstotkov tistih,

ki so odgovorili, da so se cene zvišale, je menilo, da so bila zvišanja posledica prevzema evra. V Sloveniji je bil delež ljudi, ki so zaznavali povišanja številnih izdelkov in storitev zaradi prevzema evra, višji. Raziskava o evru (2009) je pokazala, da je 79 odstotkov vprašanih menilo, da so se zaradi prevzema evra številni izdelki in storitve podražili, 20 odstotkov jih je menilo, da so se podražili nekateri izdelki in storitve, sedem odstotkov pa jih je dejalo, da ni bilo sprememb v cenah izdelkov in storitev. Nihče od vprašanih ni menil, da so se cene zaradi prevzema evra znižale.

Pri primerjanju rezultatov Raziskave o evru (2009) z italijansko in avstrijsko raziskavo je treba upoštevati, da indikatorji niso popolnoma enaki. Raziskava o evru (2009) je namreč spraševala neposredno o spremembah cen zaradi prevzema evra, omenjeni raziskavi iz Italije in Avstrije pa sta spraševali o spremembah cen v določenem časovnem obdobju, ki je ustrezal času neposredno po prevzemu evra. Samo avstrijska raziskava je nato vprašala tudi po pripisovanju povišanj cen novi valuti. Ta razlika med indikatorji je možen razlog, da so deleži ljudi, ki zaznavajo višjo inflacijo, v Sloveniji višji.

Kar se tiče **preračunavanja cen v staro nacionalno valuto**, Slovenci ne preračunavamo tako zelo pogosto, kot so to počeli Avstrijci. Dve leti in pol po prevzemu evra je v Avstriji približno 13 odstotkov potrošnikov cene vedno preračunavalo v evre, 27 odstotkov jih je to počelo pogosto in 34 odstotkov včasih. Komaj 26 odstotkov vprašanih je dejalo, da redko ali nikoli ne preračunava cene v šilinge (FESSEL-Gfk 2004 v Fluch in Stix 2005, 35). V Sloveniji je glede na Raziskavo o evru (2009) dobri dve leti in pol po prevzemu evra osem odstotkov potrošnikov cene vedno preračunavalo v tolarje, 23 odstotkov jih je to počelo pogosto in 26 odstotkov včasih. 29 odstotkov vprašanih je cene redko preračunavalo, 15 odstotkov pa nikoli (glej Graf 5.7). Če razrede seštejemo, vidimo, da je v Sloveniji kar 44 odstotkov vprašanih cene redko ali nikoli preračunavalo v staro valuto (glej Graf 5.8), kar je v primerjavi s 26 odstotki v Avstriji veliko več. Glede na te rezultate bi lahko rekli, da so se potrošniki v Sloveniji bolje privadili na evro kot potrošniki v Avstriji. V Italiji pa je glede na raziskavo Evro, dve leti pozneje¹⁹ (Evropska komisija 2003 v Del Giovane in Sabbatini 2006, 184) 46 odstotkov

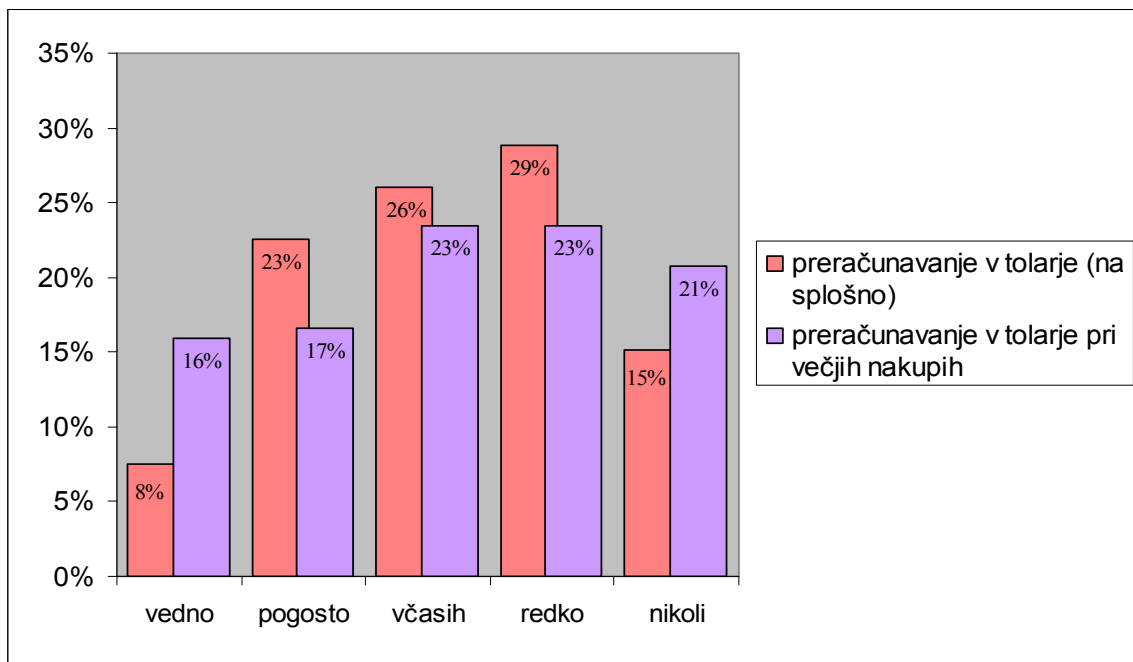
---

¹⁹ The Euro, two years later.

potrošnikov cene pri vsakodnevnih nakupih preračunavalo v staro nacionalno valuto, v evroobmočju pa je bil ta delež 30 odstotkov (Del Giovane in Sabbatini 2006, 184).

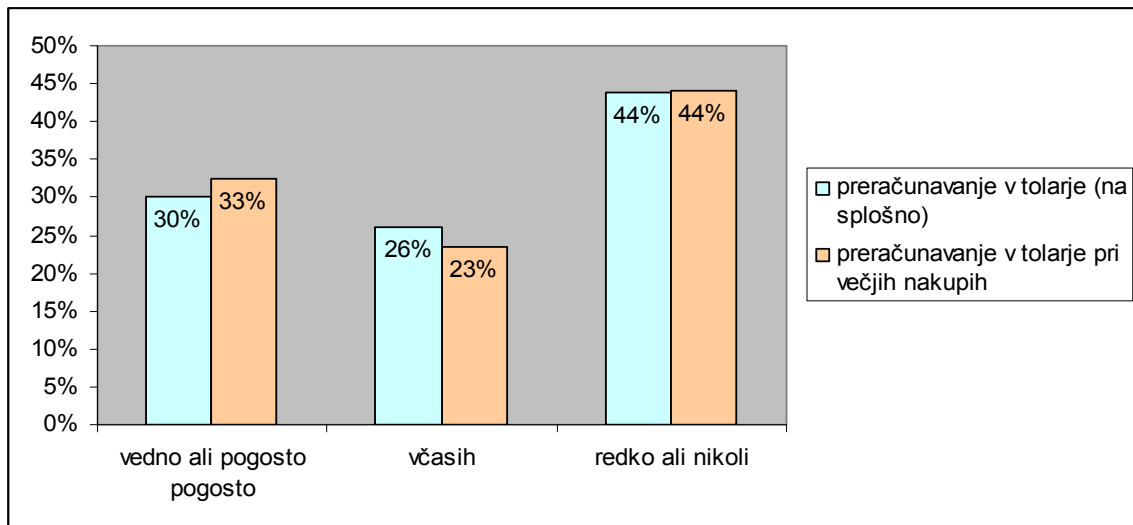
Iz Grafa 5.7 je razvidno, koliko potrošniki v Sloveniji glede na Raziskavo o evru (2009) na splošno preračunavajo cene v tolarje in koliko to počnejo pri večjih nakupih. Pričakovala sem, da bodo potrošniki pri večjih nakupih pogosteje preračunavali cene v staro nacionalno valuto, česar raziskava ni potrdila. Kot je razvidno iz Grafa 5.7, je delež tistih, ki vedno preračunavajo, pri večjih nakupih res enkrat višji (16 odstotkov) kot pri preračunavanju na splošno (8 odstotkov), toda če to skupino združimo s tistimi, ki pogosto preračunavajo, med spremenljivkama skoraj ni razlike (glej Graf 5.8). Zanimivo je, da je delež anketirancev, ki cen nikoli ne preračunavajo, pri večjih nakupih višji kot na splošno (glej Graf 5.7). Če združimo tiste, ki cen nikoli ne preračunavajo, in tiste, ki to počnejo redko, vidimo, da razlike med spremenljivkama skoraj ni (glej Graf 5.8).

Graf 5.7: Primerjava med spremenljivkama *preračunavanje v tolarje (na splošno)* in *preračunavanje v tolarje pri večjih nakupih*

N = 146

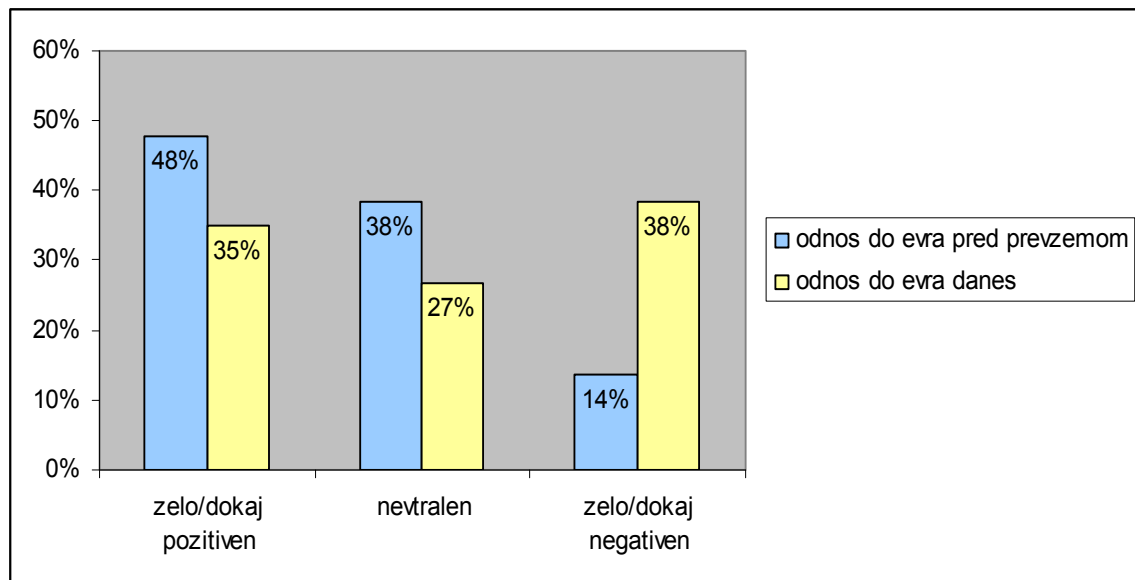
Graf 5.8: Primerjava med spremenljivkama *preračunavanje v tolarje (na splošno)* in *preračunavanje v tolarje pri večjih nakupih (združeni razredi)*

N = 146

Kar se tiče **odnosa do evra**, je v Sloveniji v primerjavi z Avstrijo pred prevzemom evra prevladoval precej bolj pozitiven odnos do skupne evropske valute. V raziskavi, ki jo je v Avstriji izvedel FESSEL-Gfk (2004 v Stix 2009, 4), je namreč 37 odstotkov anketirancev dejalo, da so imeli pred prevzemom do evra pozitiven odnos, 30 odstotkov jih je imelo nevtralen, 33 odstotkov pa negativen odnos. V Sloveniji je v Raziskavi o evru (2009) 48 odstotkov vprašanih dejalo, da so imeli pred prevzemom evra zelo ali dokaj pozitiven odnos, 38 odstotkov jih je imelo nevtralen odnos, komaj 14 odstotkov pa zelo ali dokaj negativnega. V primerjavi s časom pred prevzemom evra je danes delež tistih z zelo ali dokaj pozitivnim odnosom do valute padel na 35 odstotkov, padlo je tudi število tistih z nevtralnim odnosom, in sicer na 27 odstotkov. Delež potrošnikov z zelo ali dokaj negativnim odnosom do evra je drastično narasel, in sicer s 14 na 38 odstotkov (glej Graf 5.9). Odnos do skupne evropske valute je tako danes veliko slabši, kot je bil pred prevzemom, kar bi lahko bila delno posledica gospodarske krize in velikega splošnega nezadovoljstva ljudi.

Graf 5.9: Primerjava med spremenljivkama *odnos do evra pred prevzemom* in *odnos do evra danes* (združeni razredi)

N = 146

Kar se tiče **pričakovanj sprememb cen pred prevzemom evra**, so v Sloveniji potrošniki precej bolj kot v Avstriji pričakovali, da bo evro prinesel zvišanja cen. V raziskavi, ki jo je izvedel FESSEL-Gfk (2004 v Stix 2009, 4) v Avstriji, se je 55 odstotkov vprašanih strinjalo z izjavo, da jim je bilo že pred prevzemom evra jasno, da bodo cene narasle, 37 odstotkov se jih ni strinjalo, osem odstotkov pa jih ni imelo mnenja. V slovenski Raziskavi o evru (2009) se je z isto izjavo popolnoma ali delno strinjalo 79 odstotkov vprašanih, 11 odstotkov se jih popolnoma ali delno ni strinjalo, 10 odstotkov pa se jih je deloma strinjalo oziroma se jih deloma ni strinjalo.

SKLEP

Na podlagi proučene literature in rezultatov Raziskave o evru (2009) lahko sklenem, da se uradni podatki o vplivu prevzema evra na inflacijo močno razlikujejo od zaznavanj potrošnikov. Glede na obravnavane podatke naj bi evro v treh mesecih ob prevzemu k inflaciji prispeval 0,24 % in tudi pozneje medletna stopnja inflacije na mesečni ravni ni nikoli dosegla 7,0 %. Raziskava o evru (2009) pa je pokazala, da imajo potrošniki o vplivu prevzema evra na cene zelo skrajna stališča. Skoraj štiri petine vprašanih je namreč menilo, da so cene zaradi prevzema evra močno narasle in da so se zaradi evra podražili številni izdelki in storitve. Potrošniki so tako glede na uradne meritve zaznavali nesorazmerno visoka zvišanja cen, iz česar lahko sklepam, da je bila vrzel med zaznано in izmerjeno inflacijo po prevzemu evra opazna tudi v Sloveniji.

Kar se tiče petih dejavnikov, katerih vpliv na zaznано inflacijo sem preverjala z raziskavo, sem lahko potrdila samo vpliv izobrazbe. Izkazalo se je, da potrošniki z nižjo stopnjo izobrazbe res zaznavajo višjo inflacijo po prevzemu evra kot potrošniki z višjo izobrazbo. Vpliva preračunavanja cen v tolarje, pričakovanj v povezavi z evrom, odnosa do evra pred prevzemom in starosti na zaznано inflacijo nisem mogla potrditi.

Raziskava je še pokazala, da smo potrošniki evro po eni strani sprejeli dobro, po drugi pa slabo. Na valuto smo se namreč dobro navadili, saj sta več kot dve petini anketirancev cene v tolarje preračunavale le redko ali nikoli, ena četrtnina pa jih je preračunavala včasih. Tudi pri večjih nakupih, kot so hiše in nepremičnine, potrošniki cen niso preračunavali nič pogosteje. Kar se tiče odnosa do evra, ta ni tako dober, saj se je s prevzemom evra odnos potrošnikov do valute poslabšal. Čeprav so štiri petine vprašanih že pred prevzemom evra pričakovale zvišanja cen, jih je imela skoraj polovica do enotne evropske valute pozitiven odnos. Danes pa je položaj veliko slabši, saj ima pozitiven odnos do evra le še dobra tretjina vprašanih, delež tistih z negativnim odnosom do valute pa se je skoraj potrojil in se povzpел na skoraj dve petini vprašanih.

Opozoriti je treba na pomanjkljivosti opravljene raziskave. Konstrukt, s katerim sem merila zaznalo inflacijo po prevzemu evra, je bil izrazito asimetrično porazdeljen, kar postavi pod vprašaj rezultate povezanosti med spremenljivkami. Za izračune sem namreč uporabila Pearsonov koeficient korelacije, ki predpostavlja normalno porazdeljene spremenljivke, in hi-kvadrat test, ki kot pogoj zahteva določeno minimalno pričakovano frekvenco – kar pa zaradi izrazito asimetrično porazdeljenega konstrukta ni bilo izpolnjeno. Zato za merjenje zaznane inflacije po prevzemu nove valute, ko potrošniki načeloma zaznavajo več in višja povišanja cen, priporočam uporabo 11-stopenjske namesto 5-stopenjske lestvice. Pri uporabi enajstih stopenj bodo meritve zaznane inflacije natančnejše, spremenljivka pa bolj normalno porazdeljena. Pričakujem, da bi se vrednosti normalno porazdelile okrog vrednosti 8, če 10 pomeni zaznavanje najvišje možne inflacije.

Sklenem lahko, da sem z diplomskim delom postavila teoretično in empirično osnovo za obravnavanje in merjenje zaznane inflacije po prevzemu evra oziroma katere koli nove valute. Menim tudi, da lahko Raziskava o evru (2009) v prihodnosti služi kot pilotska raziskava, na podlagi katere se lahko v Sloveniji ali v kateri izmed novih članic evroobmočja izvede večja in bolj dodelana raziskava na temo zaznane inflacije po prevzemu evra.

LITERATURA

1. Antonides, Gerrit. 2008. How is perceived inflation related to actual price changes in the European Union? *Journal of Economic Psychology* (29): 417–432.
2. Aucremanne, Luc, Marianne Collin in Thomas Stragier. 2007. *Assessing the Gap between Observed and Perceived Inflation in the Euro Area: Is the Credibility of the HICP at Stake?* Bruselj: National Bank of Belgium.
3. Banka Slovenije in Vlada Republike Slovenije. 2005. *Načrt uvedbe evra*. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=238> (22. maj 2009).
4. Banka Slovenije. 2006. *Evrosistem*. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=1266> (14. marec 2009).
5. --- 2005. *Bilten Banke Slovenije XIV* (1). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (29. april 2009).
6. --- 2007. *Bilten Banke Slovenije XVI* (1). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (2. junij 2009).
7. --- 2007. *Bilten Banke Slovenije XVI* (6). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (6. julij 2009).
8. --- 2007. *Bilten Banke Slovenije XVI* (10). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (7. julij 2009).
9. --- 2008. *Bilten Banke Slovenije XVII* (1). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (29. april 2009).
10. --- 2009. *Bilten Banke Slovenije XVIII* (1). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229#> (29. april 2009).
11. --- 2009. *Bilten Banke Slovenije XVIII* (10). Ljubljana: Banka Slovenije. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229> (17. oktober 2009).
12. Brachinger, Hans Wolfgang. 2006. *Euro or "Teuro"?: The Euro-induced Perceived Inflation in Germany*. University of Fribourg Switzerland. Dostopno prek: <http://www.unifr.ch/dqe/papers/files/wp0005.pdf> (20. avgust 2009)

13. Commission of the European Communities. 2007. *The introduction of the euro in Slovenia*. Dostopno prek: <http://www.evro.si/en/slo-and-euro/news-events/2007-05-04/introducton-euro-slovenia.pdf> (15. maj 2009).
14. Del Giovane, Paolo in Roberto Sabbatini. 2006. Perceived and Measured Inflation after the Launch of the Euro: Explaining the Gap in Italy. *Giornale degli Economisti e Annali di Economia* 65 (2): 155-192. Dostopno prek: ftp://ftp.gde.unibocconi.it/gde_articles/2006/GDE_V65_N2_P155-192.pdf (30. avgust 2009).
15. Deloitte Consulting. 2007. *Review of the Slovenian changeover to the euro: Final Report*. Dostopno prek: <http://www.evro.si/za-novinarje/dokumenti/final-report-deloitte.pdf> (19. maj 2009).
16. Dinan, Desmond. 2006. *Origins and Evolution of the European Union*. New York: Oxford University Press.
17. Europa – portal Evropske unije. *Zgodovina Evropske unije*. 1990–1999 – Evropa brez meja. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/history/1990-1999/index_sl.htm (14. december 2008).
18. European Commission – Economic and Financial Affairs. *Stability and Growth Pact*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/sg_pact_fiscal_policy/index_en.htm (26. december 2008).
19. --- *The euro*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/joining_euro9407_en.htm (26. december 2008).
20. *Eurostat*. Dostopno prek: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> (16. maj 2009).
21. *Evro – za vse nas*. Dostopno prek: <http://www.evro.si/> (15. december 2008).
22. Evropska centralna banka. *Ekonomska in monetarna unija*. Dostopno prek: <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.sl.html> (15. december 2008).
23. --- *Inflacija in euro*. Dostopno prek: <http://www.ecb.int/ecb/educational/hicp/html/index.sl.html> (30. oktober 2009).
24. Evropska komisija. 2007. *Prehod na evro in inflacija v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/evro/Eurostat_uedba_evra_in_inflacija_v_Sloveniji.pdf (12. junij 2009).

25. --- *So se cene zaradi evra povišale? Predstave in dejansko stanje*. Dostopno prek: <http://www.evro.si/za-novinarje/publikacije/prices-sl.pdf> (18. maj 2009).
26. Ferligoj, Anuška, Karmen Leskovšek in Tina Kogovšek. 2005. *Zanesljivost in veljavnost merjenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Ferlinc, Maja in Peter Ješovnik. 2002. *Prilagajanje slovenskih podjetij evru*. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije.
28. Fluch, Manfred in Helmut Stix. 2005. Perceived Inflation in Austria – Extent, Explanations, Effects. *Monetary Policy and the Economy* (Q3): 22–47. Dostopno prek: http://www.oenb.at/en/img/mop_2005_q3_analysis2_tcm16-34757.pdf (15. november 2009).
29. Golob, Urša, Zlatko Jančič in Borut Marko Lah. 2009. Corporate social responsibility and transparent pricing in the case of the euro changeover. *Corporate Communications: An International Journal* 14 (4): 456–469.
30. Gretschnann, Klaus. 1999. *Evro – skupna evropska valuta*. Ljubljana: Kalandrovo društvo.
31. Hrovatin, Nevenka. 2004. *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani.
32. Kropivnik, Samo in Tina Kogovšek. 2004. *Analiza podatkov z SPSS-om 12.0: Predavanja in vaje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Krugman, Paul in Robin Wells. 2006. *Macroeconomics*. New York: Worth Publishers.
34. Lah, Marko in Branko Ilič. 2007. *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
35. Linden, Staffen. 2005. *Quantified Perceived and Expected Inflation in the Euro Area - How Incentives Improve Consumers Inflation Forecasts*. Brussels: Joint European Commission – OECD Workshop on International Development of Business and Consumer Tendency Surveys. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/35/26/35640665.pdf> (24. julij 2009).
36. Lipsey, Richard G. in K. Alec Chrystal. 2007. *Economics*. New York: Oxford University Press.

37. Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije. *Tri obdobja/vrste dvojnega označevanja cen*. Dostopno prek: <http://www.ozs.si/prispevek.asp?ID=8213&IDpm=3074> (30. oktober 2009).
38. *Pogodba o Evropski uniji – Treaty on European Union*. 1992. Dostopno prek: http://209.85.135.132/search?q=cache:U4QkckF7BfcJ:www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/primarna_zakonodaja/PZ_XVI_-_SL.doc+pogodba+o+evropski+uniji&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si&client=firefox-a (14. december 2008).
39. Ranyard, Rob in Fabio Del Missier. 2008. Perceptions and Expectations of Price Changes and Inflation: A Review and Conceptual Framework. *Journal of Economic Psychology* 29: 378–400.
40. Samuelson, Paul A. in William D. Nordhaus. 2002. *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
41. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/> (17. november 2009).
42. Stix, Helmut. 2009. Perceived Inflation and the Euro: Evidence from an Austrian Survey. *European Journal of Political Economy* 25(4): 547–561.
43. Sušjan, Andrej in Marko Lah. 1997. Inflation in the Transition Economies: the post-Keynesian view. *Review of Political Economy* 9 (4): 381–393.
44. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2002. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2002/pr2002.pdf (25. maj 2009).
45. --- 2005. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2005/pr2005.pdf (25. maj 2009).
46. --- 2006. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2006/por2006.pdf (25. maj 2009).
47. --- 2007. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2007/POR_2007.pdf (25. maj 2009).
48. --- 2008. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2008/PoR_08.pdf (26. maj 2009).

49. --- 2009a. *Poročilo o razvoju*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/POR2009_n.pdf (26. maj 2009).
50. --- 2009b. *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2009*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/jesen09/JNGG_2009n.pdf (17. oktober 2009).
51. Vlada Republike Slovenije in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. 2007. *Učinek prevzema evra na inflacijo v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/evro/Ucinek-prevzema-evra-na-inflacijo_05mar07.pdf (12. junij 2009).
52. Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije. 2006. *Prihaja evro*.
53. *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2)*. Ur. L. RS 117/2006 (16. november 2006).
54. Zavod Republike Slovenije za statistiko. 1993. *Statistični letopis Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/1993/1993_15.pdf (17. november 2009).
55. *Združenje delodajalcev Slovenije*. Aktualni ekonomski kazalci. Inflacija. Dostopno prek: http://www.zds.si/si/podrocja_delovanja/aktualni_ekonomski_kazalci/inflacija/ (15. maj 2009).

PRILOGA

Priloga A: Anketni vprašalnik za Raziskavo o evru (2009)

V1. Kako so se zaradi prevzema evra po vašem mnenju spremenile cene?

- 1 močno so narasle
- 2 zmerno so narasle
- 3 ostale so enake
- 4 zmerno so padle
- 5 močno so padle

V2. Kaj vi osebno menite, da se je zgodilo s cenami zaradi prevzema evra?

- 1 številni izdelki in storitve so se podražili
- 2 nekateri izdelki in storitve so se podražili
- 3 ni prišlo do sprememb v cenah izdelkov in storitev
- 4 nekateri izdelki in storitve so se pocenili
- 5 številni izdelki in storitve so se pocenili

Na 5-stopenjski lestvici (1=popolnoma se ne strinjam, 5=popolnoma se strinjam) obkrožite, v kolikšni meri se vi osebno strinjate z vsako od naslednjih dveh trditev.

	popolnoma se ne strinjam	v glavnem se ne strinjam	deloma se ne strinjam / deloma se strinjam	v glavnem se strinjam	popolnoma se strinjam
V3. Prevzem evra sploh ni vplival na cene v Sloveniji.	1	2	3	4	5
V4. Že pred prevzemom evra mi je bilo jasno, da bodo cene narasle.	1	2	3	4	5

Na 5-stopenjski lestvici (1 = zelo pozitiven, 5 = zelo negativen) obkrožite odgovora na naslednji dve vprašanji.

	zelo pozitiven	dokaj pozitiven	nevtralen	dokaj negativen	zelo negativen
V5. Kakšen odnos ste imeli do evra pred njegovim prevzemom?	1	2	3	4	5
V6. Kakšen odnos imate do evra danes?	1	2	3	4	5

V7. Gledano na splošno, kako pogosto cene preračunavate v tolarje?

- 1 vedno
- 2 pogosto
- 3 včasih
- 4 redko
- 5 nikoli

V8. Kako pogosto preračunavate cene v tolarje pri večjih nakupih (npr. avtomobilih, nepremičninah)?

- 1 vedno
- 2 pogosto
- 3 včasih
- 4 redko
- 5 nikoli

Prosila bi vas, da odgovorite še na naslednja demografska vprašanja.

V9. Spol

- 1 moški
- 2 ženski

V10. Starost: _____ *(Prosim, čitljivo vpišite na črto.)*

V11. Kakšna je vaša dokončana izobrazba?

- 1 osnovna šola ali manj
- 2 srednja šola
- 3 višja, visoka ali univerzitetna
- 4 magisterij ali doktorat